

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII
MOLDOVA**

CURRICULUM NAȚIONAL

**ARIA CURRICULARĂ
ȘTIINȚE SOCIOUMANISTICE**

**DISCIPLINA
EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE
CLASELE V-IX**

Curriculumul disciplinar

Ghidul de implementare a curriculumului disciplinar

Chișinău 2018

Aprobat la Consiliul Național pentru Curriculum (Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 1124 din 20 iulie 2018)

Consultanți naționali:

Angela CUTASEVICI, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC

Anatol GREMALSCHI, dr. hab., prof. univ., IPP

Corina LUNGU, consultant principal, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

Consultanți internaționali:

Călin RUS, expert în educație al Consiliului Europei, Institutul intercultural, Timișoara, România

Olena STYSLAVSKA, expert în educație al Consiliului Europei, Varșovia, Polonia

Grupul de lucru pentru elaborarea Curriculumului disciplinar:

Pavel CERBUȘCĂ, coordonator, dr. în pedagogie, gr. did. superior, LTR „Aristotel”, Chișinău

Viorica BUJOR, gr. did. superior, IPLT „G.Coșbuc”, Bălți

Aurica BRÎNZA, gr.man. II, LT Tehnologic pentru copiii cu vedere slabă, Chișinău

Nadejda BUTNARI, lector, Universitatea de Stat, Chișinău

Galina GUMEN, gr. did. I, Gimnaziul ”Halahora de Sus”, Briceni

Iosif MOLDOVANU, consultant, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC)

Silvia PETROVICI, gr. did. superior, LT „I.Creangă”, Chișinău

Svetlana VASILACHI, gr. did. superior, IPLT „M. Eminescu”, Bălți

Tatiana VERDEȘ, dr., conf. univ., gr. did. superior, USPEE „C. Stere”/ IPLT „Ștefan cel Mare”, Chișinău

Maia ȘEVCIUC, dr. în pedagogie, conf.univ., Universitatea de Stat, Chișinău

Grupul de lucru al Ghidului de implementare a Curriculumului disciplinar:

Pavel CERBUȘCĂ, coordonator, dr. în pedagogie, gr. did. superior, LTR „Aristotel”, Chișinău

Tatiana VERDEȘ, dr., conf. univ., gr. did. superior, USPEE „C. Stere”/ IPLT „Ștefan cel Mare”, Chișinău

Recenzenți:

Vladimir BORȘ, dr. în științe politice, conferențiar universitar, USM

COBÎȘNEANU Vasile, dr. în drept, conferențiar universitar, USM

Ludmila MOISEI, dr. în istorie, Institutul Patrimoniului Cultural al MECC, profesor școlar, grad didactic I, LT. „Alexei Mateevici”, or. Cricova

Lidia PĂDUREAC, dr. în științe, conferențiar universitar, Universitatea de Stat ”A. Russo”, Bălți

CUPRINS

PARTEA A. CURRICULUMUL DISCIPLINAR

- I. Preliminarii
- II. Repere conceptuale
- III. Competențe specifice disciplinei
- IV. Administrarea disciplinei
- V. Unități de învățare
- VI. Repere privind strategiile didactice
- VII. Strategii de evaluare
- VIII. Referințe bibliografice

PARTEA B. GHIDUL DE IMPLEMENTARE A CURRICULUMULUI DISCIPLINAR

Introducere

- I. Modalități de aplicare a Curriculumului disciplinar
- II. Strategii de predare/învățare
- III. Sugestii pentru activitățile de învățare și realizarea produselor recomandate
- IV. Sugestii privind organizarea activităților de învățare bazată pe proiect
- V. Instrumente pentru evaluare și autoevaluare

Anexe

Partea A. CURRICULUMUL DISCIPLINAR

I. PRELIMINARII

Curriculumul la disciplina „*Educație pentru societate*”, parte componentă a Curriculumului Național, reprezintă un act normativ reglator, prevăzut pentru a fi implementat în clasele gimnaziale și liceale. Prezentul curriculum este a doua generație de curricula centrate pe competențe.

„*Educația pentru societate*” este o disciplină obligatorie ce vizează aria curriculară *Educație socioumanistică* și are drept **scop dezvoltarea la elevi a competențelor pentru o cultură democratică**.

Curriculumul se axează pe abordările *psihocentrică* (are în centrul atenției elevul cu particularitățile și nevoile sale, ritmul propriu de învățare și dezvoltare) și *sociocentrică* (focalizare pe asumarea valorilor *democrației, drepturilor omului, statului de drept și diversității culturale*).

Curriculumul este destinat elevilor și cadrelor didactice din învățământul general, profesorilor universitari, antrenați în formarea inițială și continuă a pedagogilor, conceptorilor de curriculum, specialiștilor din cadrul organelor locale de specialitate în domeniul învățământului, autorilor de manuale și de ghiduri metodologice, părinților, societății civile, precum și tuturor factorilor de decizie interesați de educație.

II. REPERE CONCEPTUALE

Demersul educațional la *Educație pentru societate* derivă din angajamentele asumate de către Republica Moldova și recomandările privind educația în domeniul cetățeniei, drepturilor omului, educației interculturale, stipulate în următoarele documente:

- **internaționale** - Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Convenția cu privire la Drepturile Copilului (1989), Observațiile finale ale Comitetului pentru Drepturile Copilului (2017);

- **europene** - Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului (2010), Declarația Finală a celei de-a 25-a sesiuni a Conferinței Permanente a Miniștrilor Educației din cadrul Consiliului Europei (2016) și Cadrul de Referință al Competențelor pentru o Cultură Democratică (Consiliul Europei, 2018);

- **naționale** – Codul Educației al Republicii Moldova (2014), Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 (2014), Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului (2013).

Repererele conceptuale ale disciplinei *Educație pentru societate* reprezintă un ansamblu de concepte, principii și abordări, care contribuie la formarea unui set de competențe pentru o cultură a democrației, constituit din *valori, atitudini, abilități, și cunoștințe și înțelegere critică*.

Curriculumul disciplinar la *Educație pentru societate* vizează un proces complex de formare a competențelor pentru o cultură a democrației, valorificând următoarele **concepte-cheie**: *identitate; diversitate și pluralism; responsabilitate; conflict și comunicare; reguli și lege; guvernare; egalitate; drepturi și libertăți; mass-media*. De asemenea, curriculumul propune dezbaterile unor subiecte actuale și controversate, inclusiv: viziunile radicaliste, corupția și integritatea, populismul, știrile false, cetățenia online, propaganda și manipularea, apatia cetățenilor de a se implica în viața publică/ politică etc.

Prezentul document curricular este fondat pe **principiile**: *axiologic, relevanței, educației centrate pe elev, coerenței intra-, interdisciplinare și intra-, intercurriculare, învățării active și bazate pe sarcini, luării în considerare a opiniei copilului, asigurării unui mediu educațional sigur, protectiv și inclusiv, compatibilizării curriculumului național cu experiențele și practicile statelor europene.*

Competențele pentru o cultură democratică sunt dezvoltate prin intermediul **abordărilor centrate asupra procesului de învățare**, precum și prin **abordările focusate pe conținuturile învățării**. Printre abordările axate asupra procesului de învățare menționăm: modelarea într-un mod democratic a atitudinilor și comportamentelor, organizarea democratică a proceselor în sala de clasă, învățarea prin cooperare și în baza proiectului. Aplicarea intercorelată a acestor abordări sprijină elevii **să devină tineri cetățeni care**:

- cunosc drepturile și libertățile omului și înțeleg condițiile./ factorii de care depind acestea (învățarea *despre* democrație și drepturile omului);
- au experiența clasei/ școlii ca o micro-societate care respectă libertățile și egalitatea elevilor săi și sunt pregătiți pentru exercitarea drepturilor lor și pentru respectarea drepturilor celorlalți (învățarea *prin* democrație și drepturile omului);
- sunt capabili și încrezători să își exercite drepturile, cu un simț de responsabilitate matur față de ceilalți și față de comunitatea lor (învățarea *pentru* democrație și drepturile omului).

III. COMPETENȚE SPECIFICE DISCIPLINEI

Achiziționarea competențelor pentru o cultură democratică este un proces dinamic, deoarece persoanele experimentează continuu noi și diferite contexte, analizează și planifică altele. Cei mai mulți copii stabilesc primul contact cu publicul larg în cadrul școlii. Din acest considerent, educația democratică trebuie să înceapă în instituția de învățământ și să utilizeze potențialul oferit de educația informală și nonformală.

Conform Codului Educației al Republicii Moldova (nr. 152 din 17 iulie 2014), **idealul educațional** al școlii din Republica Moldova constă în *„formarea personalității cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate”*.

Educație pentru societate contribuie explicit la realizarea idealului educațional prin valorificarea cadrului de referință european, constituit din **20 de competențe pentru o cultură democratică** (Consiliul Europei, 2016/2018), considerate **competențe specifice ale disciplinei**, grupate convențional în 4 componente de bază: 1) *valori*; 2) *atitudini*; 3) *abilități*; 4) *cunoștințe și înțelegere critică*.

1. VALORI

Valorile sunt convingeri generale în ceea ce privește obiectivele dezirabile spre care persoanele tind în viață. Acestea motivează persoanele să acționeze și oferă standarde/criterii pentru evaluarea atât a propriilor acțiuni, cât și pe cele ale altor persoane; justificarea opiniilor, atitudinilor și comportamentelor; alegerea unei alternative; planificarea comportamentului; încercarea de a-i

influența pe alții. Există 3 seturi de valori, care sunt cruciale pentru participarea la o cultură democratică, după cum urmează:

1.1. Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului Această valoare se bazează pe convingerea generală că toate ființele umane au aceeași valoare, sunt egale în demnitate, au dreptul la același respect și la același set de drepturi umane și libertăți fundamentale și trebuie tratate corespunzător.

1.2. Aprecierea diversității culturale. Această valoare se bazează pe convingerea generală că alte afilieri culturale, variabilitatea și diversitatea culturală și pluralismul perspectivelor, viziunilor și practicilor trebuie privite pozitiv, apreciate și protejate.

1.3. Valorizarea democrației, justiției, echității, egalității și supremației legii. Acest set de valori se bazează pe convingerea generală că societățile trebuie să funcționeze și să fie guvernate prin procese democratice care respectă principiile justiției, echității, egalității și supremației legii.

2. ATITUDINI

O *atitudine* este orientarea mentală generală pe care o adoptă o persoană față de ceva sau cineva (de exemplu, față de o altă persoană, un grup, o instituție, o problemă, un eveniment, un simbol). Atitudinile sunt compuse, de obicei, din 4 componente: o convingere sau o opinie despre obiectul atitudinii, o emoție sau sentiment față de obiect, o evaluare (pozitivă sau negativă) a obiectului și tendința de a se comporta într-un anumit fel față de acel obiect. Cele 6 atitudini importante pentru o cultură democratică sunt următoarele:

2.1. Deschidere pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii. Deschiderea este o atitudine față de oameni, percepuți ca având alte afilieri culturale decât cele proprii sau față de convingeri, viziuni asupra lumii și practici care diferă de cele ale propriei persoane. Aceasta implică sensibilitate față de, curiozitate în legătură cu și disponibilitate pentru a relaționa cu alte persoane și alte perspective asupra lumii.

2.2. Respect. Respectul constă din considerarea pozitivă și stima pentru cineva sau ceva, bazat pe convingerea că au importanță, merit sau valoare intrinsecă. Respectul pentru alte persoane, percepute ca având alte afilieri sau convingeri culturale, opinii sau practici diferite decât ale propriei persoane, este vital pentru un dialog intercultural eficient și pentru cultura democrației.

2.3. Spiritul civic. Spiritul civic este o atitudine față de o comunitate sau un grup social din care face parte persoana, care este mai larg decât propriul cerc imediat al familiei și prietenilor. Aceasta implică sentimentul de apartenență la comunitatea respectivă, conștientizarea altor oameni în comunitate, conștientizarea efectelor acțiunilor propriei persoane asupra acestor oameni, solidaritate cu alți membri ai comunității și sentimentul datoriei civice față de comunitate.

2.4. Responsabilitate. Responsabilitatea este o atitudine față de propriile acțiuni. Aceasta implică un proces de reflecție asupra propriilor acțiuni, formarea intențiilor de a acționa într-o manieră adecvată moral, realizarea conștientă a acelor acțiuni și responsabilizarea propriei persoane pentru rezultate.

2.5. Auto-eficacitate. Auto-eficacitatea este o atitudine față de sine. Ea implică convingerea pozitivă în propria capacitate de a realiza acțiunilor necesare pentru atingerea anumitor scopuri și încrederea că persoana poate înțelege probleme, poate selecta metode potrivite pentru îndeplinirea sarcinilor, poate trece cu succes peste obstacole și poate face o schimbare în lume.

2.6. Toleranță la ambiguitate. Toleranța la ambiguitate este o atitudine față de situațiile care sunt nesigure și se supun multiplelor interpretări conflictuale. Aceasta implică evaluarea acestui gen de situații într-un mod pozitiv și capacitatea de a le face față constructiv.

3. ABILITĂȚI

O *abilitate* este capacitatea de a realiza modele complexe și bine organizate de gândire sau comportament, de o manieră adaptivă, pentru a atinge un anumit scop. Există 8 seturi de abilități, care sunt cruciale pentru participarea la o cultură democratică, după cum urmează:

3.1. Învățarea autonomă. Abilitățile de învățare autonomă sunt deprinderile necesare pentru a urma, a organiza și a evalua propria învățare în conformitate cu propriile necesități, într-o manieră auto-direcționată, fără a fi îndemnat de alții.

3.2. Gândirea analitică și critică. Abilitățile de gândire analitică și critică sunt deprinderile necesare pentru a analiza, a evalua și a face judecăți despre materialele de orice fel (texte, argumente, interpretări, probleme, evenimente, experiențe etc.) într-un mod sistematic și logic.

3.3. Ascultarea și observarea. Abilitățile de ascultare și observare sunt deprinderile necesare pentru a observa și înțelege ce se spune și cum se spune și pentru a observa și înțelege comportamentul non-verbal al altor persoane.

3.4. Empatia. Empatia este un set de abilități necesare pentru a înțelege și a se conecta la gândurile, convingerile și sentimentele altor oameni și pentru a vedea lumea din perspectiva altor oameni.

3.5. Flexibilitatea și adaptabilitatea. Flexibilitatea și adaptabilitatea sunt abilitățile necesare pentru a ajusta și regla propriile gânduri sau comportamente, astfel încât persoana să poată răspunde eficient și corespunzător la noi contexte și situații.

3.6. Abilitățile lingvistice, comunicative și plurilingve. Abilitățile lingvistice, comunicative și plurilingve sunt deprinderile necesare pentru a comunica eficient și potrivit cu alte persoane care vorbesc aceeași sau altă limbă și pentru a acționa ca mediator între vorbitorii de diferite limbi.

3.7. Cooperarea. Abilitățile de cooperare sunt deprinderile necesare pentru a participa cu succes alături de alții în activități, sarcini și asocieri comune și pentru a-i încuraja pe alții să coopereze, în vederea atingerii scopurilor grupului.

3.8. Soluționarea conflictelor. Abilitățile de soluționare a conflictelor sunt deprinderile necesare pentru a aborda, a gestiona și a rezolva conflicte într-o manieră pașnică, prin ghidarea părților implicate în conflict către soluții optime, acceptabile pentru toate părțile.

4. CUNOȘTINȚE ȘI ÎNȚELEGERE CRITICĂ

Cunoștințele constituie informațiile pe care le posedă o persoană, iar *înțelegerea* este conștientizarea și aprecierea sensului. Termenul "înțelegere critică" este folosit pentru a sublinia necesitatea conștientizării și aprecierii sensului în contextul proceselor democratice și dialogului intercultural pentru a genera o reflecție activă și o evaluare critică a ceea ce este înțeles și interpretat (spre deosebire de interpretarea obișnuită – automată, ireflexivă). Diferitele forme de cunoaștere și înțelegere critică care sunt necesare pentru o cultură democratică se încadrează în trei seturi principale, după cum urmează:

4.1. Cunoașterea și înțelegerea critică a propriei persoane. Această competență include cunoașterea și înțelegerea critică a propriilor gânduri, convingeri, sentimente și motivații și a propriilor afilieri culturale și perspective asupra lumii.

4.2. Cunoașterea și înțelegerea critică a limbii și comunicării. Competența dată include cunoașterea și înțelegerea critică a convențiilor sociale adecvate verbale și non-verbale care funcționează în limba/ limbile vorbite de persoană, a efectelor pe care le au diferite stiluri de

comunicare asupra altor oameni și a felului în care fiecare limbă exprimă într-un mod unic anumite sensuri cultural împărtășite.

4.4. Cunoașterea și înțelegerea critică a lumii. Aceasta include un volum larg și complex de cunoștințe și înțelegere critică într-o varietate de domenii, incluzând politica, legile, drepturile omului, culturile, religiile, istorie, media, economiile, mediul și durabilitatea.

IV. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Administrarea disciplinei include aspectul managerial și prezentarea timpului orientativ pentru studierea disciplinei date. Conform prevederilor Planului-cadru de învățământ, aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, disciplina este predată la treapta gimnazială (clasele a V-IX-a) și liceală (clasele a X-XII- a), având un buget de timp de 1 oră/săptămână, pe durata fiecărui an școlar. Aproximativ **30%** din orele planificate, trebuie să fie dedicate **activităților de învățare în baza proiectului**, prin intermediul cărora elevii sunt implicați în identificarea și soluționarea unor probleme la nivel de clasă, școală sau comunitate.

Statutul disciplinei	Aria curriculară	Clasa	Nr. domeniilor educaționale	Nr. de ore pe an
Disciplină de bază	Educație socioumanistică	V-VIII	4	35
		IX	4	34

Proiectarea didactică anuală a disciplinei se realizează conform datelor din tabelul de mai sus.

Unitățile de competențe sunt elemente/ pași în formarea competențelor specifice, care vor fi evaluate formativ și, respectiv, cumulativ la finele anului de studii.

Unitățile de conținut constituie mijloace informaționale prin care se contribuie la formarea unităților de competențe proiectate, a competențelor specifice disciplinei și a celor transversale/transdisciplinare.

Activitățile de învățare și produsele școlare recomandate sunt o listă deschisă de contexte de învățare care oferă posibilitatea de a observa manifestarea unităților de competențe proiectate pentru formare și evaluare.

Cadrul didactic are dreptul și responsabilitatea:

- să valorifice această listă în procesul proiectării și realizării activităților în funcție de nevoile, interesele, așteptările și capacitățile clasei de elevi, de resursele disponibile și alți factori/ condiții;
- să decidă, consultând clasa de elevi, repartizarea numărului de ore pentru extinderea unor activități de învățare și de sinteză/evaluare, precum și a celor cu caracter transdisciplinar.

V. UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

CLASA A V-a

Unități de competențe	Unități de conținuturi recomandate	Sugestii de activități de învățare și produse școlare realizate
<p>- Caracterizarea propriei persoane în baza elementelor ce definesc identitatea.</p> <p>- Recunoaștea modalităților adecvate de prevenire și reacții în caz de bullying.</p> <p>- Aplicarea procedurilor școlare de participare la procesul decizional din clasă/școală.</p> <p>- Deducerea consecințelor stereotipurilor și prejudecăților asupra indivizilor, grupurilor de oameni.</p> <p>- Exploararea responsabilităților în diverse grupuri sociale (familie, clasă, prieteni, grup de semeni).</p> <p>- Manifestarea respectului în diverse grupuri școlare.</p> <p>- Aplicarea în grup a unui/unei instrument/ metode eficient(e) de monitorizare a respectării drepturilor copiilor.</p>	<p>TOȚI DIFERIȚI, TOȚI EGALI</p> <p>- Cine sunt Eu. Identitatea mea</p> <p>- Cine suntem Noi (clasa, școala, familia, comunitatea, societatea)</p> <p>- Roluri sociale. Liderismul</p> <p>- Asemănări și deosebiri umane</p> <p>- Percepția de sine și percepția altora</p> <p>- Stereotipuri și prejudecăți</p> <p>- Dreptul la identitate și nondiscriminare</p> <p>BULLYING</p> <p>- Manifestări ale bullingului (întimidare, hărțuire, tachinare, umilire etc.)</p> <p>- Strategii de prevenire</p> <p>- Instituții și persoane de încredere</p> <p>- Empatia socială</p> <p>- Drepturi și responsabilități în raport cu fenomenul bullingului</p> <p>OPINIA FIECĂRUIA CONTEAZĂ</p> <p>- Drepturile la participare (exprimarea opiniei, accesul la informație, asociere)</p> <p>- Respect pentru opinia fiecăruia</p> <p>- Opinia argumentată din surse diferite</p> <p>- Deciziile clasei noastre.</p> <p>- Forme de guvernare a clasei/școlii</p> <p>- Regulamentul școlii despre alegerile în Consiliul elevilor</p>	<p>- elaborarea blazonului personal și de grup;</p> <p>- exerciții de elaborare a regulilor/normelor;</p> <p>- analiza critică a istoriilor despre lideri și liderism;</p> <p>- activitate de exersare a alegerilor organelor de autoconducere în clasă;</p> <p>- identificarea în documente a drepturilor discutate;</p> <p>- studii de caz din viața cotidiană despre dezavantajele stereotipurilor și prejudecăților;</p> <p>- discuție dirijată despre non-discriminare, acceptarea și respectarea diversității;</p> <p>- alegeri în organele autoconducerii școlare;</p> <p>- studii de caz: „<i>Relația dintre drepturi și responsabilități</i>”;</p> <p>- elaborarea tabelui conceptual: „<i>Drepturile, libertățile și responsabilitățile omului/ copilului</i>”.</p> <p><u>Produse recomandate:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Blazonul personal/al clasei/familiei. ▪ Desen: <i>Eu în societatea.</i> ▪ Carte de vizită: <i>Rolul meu în societate.</i> ▪ Poster: <i>Repartizarea responsabilităților în clasă.</i> ▪ Pliant: ABC-ul comportamentului civilizat. ▪ Procesul-verbal al alegerilor în organele autoconducerii școlare <ul style="list-style-type: none"> ▪ Colaj: Regulile ne ajută să menținem ordinea în clasă/școală/familie/societate. • Chestionar din 3 întrebări pentru a consulta opinia semenilor referitoare la respectarea drepturilor copilului de a fi protejat împotriva bullyingului. • Adresare/Demers către instituția/ persoana responsabilă pentru a informa despre respectarea unor drepturi.

<ul style="list-style-type: none"> - Explicarea normelor/regulilor de activitate ale unei echipe. 	<ul style="list-style-type: none"> - Organizarea alegerilor în clasă/școală - Votul tău contează 	<ul style="list-style-type: none"> • Poster: „Am dreptul să-mi cunosc drepturile”.
<ul style="list-style-type: none"> - Cooperarea în vederea realizării sarcinilor de lucru asumate/atribuite ale echipei. - Susținerea respectului pentru demnitatea umană, egalitate și echitate. - Implicarea responsabilă în activitățile echipei eficiente. 	<p>Învățarea bazată pe proiect: RELAȚIILE ÎN CADRUL ECHIPEI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea problemelor în activitatea echipelor din clasă; - Determinarea structurii ghidului echipei eficiente; - Documentare și colectare de propuneri privind modalități de constituire a echipelor (regulile grupului; distribuirea rolurilor și a sarcinilor în echipă; alegerea liderilor; agenda ședințelor echipei; planificarea ațiunilor echipei; evaluarea activităților etc.); - Redactarea secțiunilor ghidului; - Prezentarea ghidului la nivel de clasă și părinților; - Reflectarea asupra unei experiențe de învățare. <p>Produs recomandat: GHIDUL ECHIPEI EFICIENTE</p>	

La finele clasei a V-a, elevul va fi capabil:

- să explice critic cum se percepe pe sine și cum este perceput de alții, manifestând empatie și respect;
- să colaboreze cu semenii în procesul de luare a deciziilor de grup/clasă, exprimând spirit civic;
- să aplice tehnici de autoapărare și apărare în situații de tachinare, umilire, intimidare, hărțuire, demonstrând responsabilitate.

CLASA A VI-a

Unități de competențe	Unități de conținuturi recomandate	Sugestii de activități de învățare și produse școlare realizate
<ul style="list-style-type: none"> - Analiza caracteristicilor diversității la nivel de grup și în societate. - Identificarea regulilor comportamentale în contexte diferite sociale. - Compararea manifestărilor comportamentale de tip prosocial și antisocial, în baza criteriilor stabilite. 	<p>DEMNIȚATEA UMANĂ ȘI DREPTURILE OMULUI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toți oamenii sunt egali în drepturi - Incluziunea socială și educațională - Școala pentru toți - Drepturi în conflict - Drepturile copilului/ Drepturile omului - Instrumente de protecție și asigurare a drepturilor - Asumarea responsabilității 	<ul style="list-style-type: none"> - analiza situațiilor din viața cotidiană privind respectarea drepturilor copilului; - mini-dezbateri în baza studiilor de caz; - conversații euristice despre sursele conflictelor și strategiile de soluționare (compromis, aplanare, evitare); - inițierea unor acțiuni de sprijin a unor copii aflați în dificultate, pe baza unor proiecte de grup; - jocuri de empatizare; - studiu de caz despre consecințele pozitive/negative ale diferitelor acte de comportament; - determinarea, după algoritm, a obligațiilor legate de drepturile omului: obligațiile instituțiilor statului și

<ul style="list-style-type: none"> - Corelarea problemelor din viața cotidiană cu respectarea drepturilor/ libertăților copilului. - Elaborarea soluțiilor pentru a transforma clasa într-un mediu educational sigur, respectuos și tolerant. - Cooperarea pentru soluționarea unor probleme specifice clasei. - Participarea la procesul de luare a deciziilor cu referire la nevoile și problemele clasei. - Demonstrarea abilităților de gestionare constructivă și nonviolentă a situațiilor conflictuale în diverse contexte. - Evaluarea impactului propriului comportament asupra celorlalți. - Manifestarea respectului față de persoane și valorile lor în condiții de diversitate. 	<p>COMUNICARE ȘI CONFLICT</p> <ul style="list-style-type: none"> - Comunicarea asertivă. Ascultarea și observarea activă - Prevenirea și combaterea limbajului urii și desprețuirii - Subiecte controversate - Dialogul constructiv - Pacea și conflictul <p>COMPORAMENTUL SOCIAL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Reguli de comportament social - Comportament social și antisocial: manifestare și impact - Comunitatea virtuală - Informații veridice și informații false - Riscurile comunității online 	<p>familiei, precum și a propriilor responsabilități morale;</p> <ul style="list-style-type: none"> - elaborarea în grupuri mici, după instrucțiuni, a prezentării unui Drept al Copilului (cine se bucură de drept, ce asigură acest drept, metode prin care poate fi protejat dreptul). <p><u>Produce recomandate:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Buclet tematic: „Demnitatea umană”. • Poster: „Toleranța - o parte din noi”, „Stop discriminării”, „Renunțăm la violența verbală”. • Buclet cu recomandări: Căi/modalități de prevenire a abaterilor comportamentale. • Pliant: Bunele maniere, manifestate în diverse contexte (acasă, la școală și în societate). • Agenda faptelor bune realizate în clasa noastră. • Petiție adresată administrației instituției de învățământ/primăriei/altei instituții locale cu privire la la necesitatea respectării drepturilor copiilor.
	<p><u>Învățarea bazată pe proiect: SOLUȚII LA PROBLEMELE CLASEI</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea problemelor clasei; - Analiza cauzelor și efectelor problemelor; - Selectarea problemelor principale; - Colectarea de date și informații despre problemele principale; - Elaborarea unui plan de acțiuni; - Organizarea unui eveniment de prezentare; - Reflectarea asupra experienței de învățare. <p><u>Produce recomandat: PLAN DE ACȚIUNI/ PRIORITĂȚI DE SOLUȚIONARE A UNOR PROBLEME ALE CLASEI</u></p>	

La finele clasei a VI-a, elevul va fi capabil:

- să promoveze ideea că drepturile omului sunt necesare pentru ca fiecare persoană să poată trăi în condiții demne, respectând drepturile fiecăruia;
- să coopereze cu alte persoane în vederea soluționării conflictelor, manifestând deschidere și empatie;
- să manifeste atitudine respectuoasă față de credința, tradițiile și modul de viață a altor persoane, exprimând prețuirea acestora.

CLASA A VII-a

Unități de competențe	Unități de conținuturi recomandate	Sugestii de activități de învățare și produse școlare realizate
<p>-Descrierea mecanismelor legale de protecție a drepturilor și libertăților omului/copilului.</p> <p>-Aplicarea regulilor și legilor pentru convețuire pașnică, în societatea democratică.</p> <p>-Evaluarea regulilor și regulamentelor școlare din perspectiva respectării corectitudinii, echității, dreptății etc.</p> <p>-Identificarea strategiilor de gestionare a riscurilor în procesul de exercitare a drepturilor și responsabilităților.</p> <p>-Exprimarea opiniei critice pentru a influența constructiv procesul decizional la nivel de clasă/școală.</p> <p>-Manifestarea inițiativei pentru proiectarea unor acțiuni de respectare și promovare a drepturilor omului.</p> <p>-Elaborarea unui demers în</p>	<p>LEGEA PENTU TOȚI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Legea pe înțelesul tuturor - Drepturi și responsabilități - Copiii în conflict cu legea - Încălcarea legii și pedeapsa - Reacții în caz de nerespectare a legii - Pedeapsa versus educația <p>RESPONSABILITATEA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valorile comune - Natura responsabilităților umane - Responsabilitatea în luarea deciziei - Responsabilități acasă, la școală, în comunitate. - Responsabilitatea legală și morală - Responsabilitatea civică <p>ȘCOALA – COMUNITATE DEMOCRATICĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Școala – spațiu de exercitare a drepturilor și responsabilităților - Riscuri privind siguranța în mediul școlar - Ne facem vocea auzită - Parteneriate școlare în susținerea democrației - Participarea elevilor la soluționarea problemelor școlii 	<ul style="list-style-type: none"> - discutarea unor cazuri reale sau imaginare care solicită exprimarea opiniilor personale; - organizarea de întâlniri cu persoane-resursă (polițist, asistent social, reprezentant APL etc.). - discuții dirijate cu referire la necesitatea respectării regulilor în școală; - identificarea de riscuri privind siguranța fizică și psihică în mediul școlar; - elaborarea unui proiect de lege, în care vor fi elucidate probleme școlare; - exerciții de reflecție personală: „<i>fapte bune, fapte rele</i>”; - călătorie imaginară în lumea legilor; - masă rotundă cu referire la nivelul de aplicare a regulilor; - discuții în clasă cu privire la o lege/regulament a instituției de învățământ. (ex: <i>Legea cu privire la petiționare, Regulemanetul școlii</i>). - exerciții de analiză a situațiilor de respectare/nerespectare a drepturilor în mediul social; - analiza unor studii de caz cu referire la responsabilitățile aflate în conflict; - realizarea unui interviu cu membrii familiei despre importanța respectării drepturilor; - studii de caz: „<i>Situații de risc și modalități de abordare</i>”; - jocuri de exprimare a opiniilor personale: cetățenii respectă/nu respectă drepturile celorlalți. <p><u>Produse recomandate:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Harta comunității/ instituției de învățământ: <i>Locuri sigure și mai puțin sigure.</i> • Chestionar: <i>Cum ne putem proteja un drept?</i> • Proiect: <i>„Prima experiență de inițiativă legislativă a clasei”.</i> • Foto/ video despre o persoană/ organizație - apărător al drepturilor omului. • Raport de monitorizare a nivelului de respectarea drepturilor omului în diverse situații.

<p>vederea soluționării unor probleme ale instituției, respectând drepturile membrilor comunității școlare.</p> <p>- Cooperarea constructivă în soluționarea unor probleme specifice instituției.</p> <p>- Valorificarea sistemului de reprezentare a opiniei elevilor la nivelul instituției de învățământ.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Comunicare: „Promotori ai drepturilor omului”. • Chestionar referitor la drepturile omului.
<p>Învățarea bazată pe proiect: SOLUȚII LA PROBLEMELE ȘCOLII</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificarea problemelor instituției; • Selectarea problemelor-cheie; • Cercetarea și colectarea datelor; • Elaborarea unor propuneri de acțiuni pentru soluționarea problemelor; • Prezentarea propunerii la Consiliu; • Reflecții în baza feed-backului primit de la Consiliu; • Reflectarea asupra experienței de învățare. <p><u>Produx recomandat:</u> DEMERS CĂTRE CONSILIUL ELEVILOR DIN INSTITUȚIE</p>		

La finele clasei a VII-a, elevul va fi capabil:

- să inițieze acțiuni de promovare a drepturilor omului, exprimând încredere că poate influența procesul decizional la nivel de școală;
- să aplice reguli și legi în contexte reale, demonstrând responsabilitate pentru propriile decizii;
- să analizeze critic și constructiv problemele instituției de învățământ, valorificând oportunități de soluționare a acestora.

CLASA A VIII-a

Unități de competențe	Unități de conținuturi recomandate	Sugestii de activități de învățare și produse școlare realizate
<p>-Descrierea practicilor culturale ale comunității.</p> <p>-Analiza constructivă a diversității sociale, culturale, etnice, religioase etc.</p> <p>-Demonstrarea respectului și empatiei în situații de comunicare interculturală.</p>	<p>DIVERSITATE ÎN COMUNITATE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aspectele diversității: culturală, etnică, individuală etc. - Egalități, asemănări și diferențe dintre oameni - Împreună în diversitate - Toleranță și respect pentru diversitate - Strategii pentru combaterea discriminării <p>COMUNICAREA INTERCULTURALĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interacțiunea interculturală 	<ul style="list-style-type: none"> - analiza critică a materialelor tematice din mass-media despre cultura și valorile diferitor popoare; - mini-interviuri cu persoane (din școală, familie, societate de culturi diferite) despre valorile propriei culturi; - analiza unor studii de caz despre comportamentele tolerante/intolerante manifestate în școală și în comunitate; - realizarea unui portofoliu de educație interculturală pe subiecte ca: „Toleranță versus intoleranță în societatea contemporană”, „Identitate, diferență și cetățenie activă”, „Împreună în diversitate”/, „Unitate în diversitate” etc. - discutarea unor convingeri din mai multe perspective; - jocuri de simulare a diferitor modalități de aplanare a conflictelor interculturale;

<p>-Susținerea dialogului intercultural ca instrument de explorare a identităților și afilierilor culturale diferite.</p> <p>-Aprecierea interculturalității, respingând discriminarea și intoleranța.</p> <p>-Analiza legilor ca instrument de protecție a drepturilor omului într-o societate interculturală.</p> <p>-Argumentarea necesității respectării valorilor societății interculturale.</p>	<p>- Manifestarea persoanei în societatea interculturală (<i>spirit deschis, flexibilitate, cooperare</i>).</p> <p>- Bariere ale comunicării interculturale</p> <p>- Stereotipuri și prejudecăți. Limbajul urii în contexte interculturale</p> <p>- Discriminarea de gen</p> <p>- Efecte ale lipsei de comunicare (marginalizarea, excluderea, izolarea) și modalități de îmbunătățire</p> <p>PLURALISM DE OPINII</p> <p>-Dreptul la libera exprimare</p> <p>-Metode de abordare a subiectelor/temelor controversate</p> <p>-Strategii de dezbateri a subiectelor</p> <p>-„Vox-uri” (voci diferite) fără pluralism – amenințare pentru democrație</p>	<p>- exerciții de analiză critică a societății actuale din perspectiva diversității culturale (exemple din alte țări);</p> <p>-studiu de caz privind respectarea diversității culturale în Constituție și alte legi;</p> <p>- simularea strategiilor de dezbateri a subiectelor controversate;</p> <p>- întocmirea unor mesaje de recunoștință persoanelor care promovează valorile diversității culturale.</p> <p><u>Produse recomandate:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pliant: „<i>Comunicarea interculturală</i>” • Buletin informativ: „<i>Toleranța și limitele ei</i>” • Prezentare PPT/Prezi: „<i>Diversitatea culturală</i>” • Desen: Modelul societății interculturale. • Mini-eseu: <i>De ce ar trebui să respectăm diversitatea umană.</i> • Raport de monitorizare a respectării drepturilor omului în comunitate/ școală sau alte medii; • Demers argumentat de îmbunătățire/ modificare a cadrului legal național cu referire la drepturile copiilor/tinerilor. • Emblema elaborată pentru tricoul drepturilor omului.
<p>-Promovarea valorilor interculturale, demonstrând empatie, respect și reponsabilitate.</p>	<p><u>Învățarea bazată pe proiect:</u> VALORI INTERCULTURALE ÎN COMUNITATE</p> <ul style="list-style-type: none"> - Identificarea aspectelor de diversitate culturală; - Cercetarea și colectarea de date; - Analiza interferențelor și diferențelor interculturale; - Elaborarea unui produs; - Valorificarea produsului la nivelul comunității; - Reflectarea asupra unei experiențe de învățare. <p><u>Produse recomandate:</u> EVENIMENT INTERCULTURAL (spectacol, campanie, materiale promoționale, material multimedia, expoziție de simboluri și valori culturale, fash-moburi revistă școlară, produse media etc.).</p>	

La finele clasei a VIII-a, elevul va fi capabil:

- să demonstreze respect și deschidere față de persoane/grupuri cu opinii, credințe și valori diferite, comunicând eficient;
- să îndeplinească diferite roluri responsabilități în grupul de apartenență, relaționând pozitiv cu membrii comunității;
- să manifeste disponibilitate pentru dialog intercultural, promovând respectul și cultura convețuirii pașnice.

CLASA A IX-a

Unități de competențe	Unități de conținuturi recomandate	Sugestii de activități de învățare și produse școlare realizate
<p>- Identificarea surselor de informare despre probleme de interes civic.</p> <p>- Argumentarea rolului mass-mediei în societatea democratică.</p> <p>- Caracterizarea principiilor și valorilor democratice ca bază a funcționării societății contemporane.</p> <p>- Exprimarea poziției civice, neacceptând comportamente care contravin principiilor democrației.</p> <p>- Determinarea modalităților de implicare activă în instituția de învățământ prin intermediul organelor care îi reprezintă.</p> <p>- Evaluarea evenimentelor de actualitate prin prisma funcționării instituțiilor statului.</p> <p>- Exprimarea interesului pentru participare la procesul decizional în clasă/școală.</p> <p>- Analiza critică a</p>	<p>CULTURA MEDIATICĂ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informarea din diverse surse - Inteligența mediatică - Știri veridice/știrile false - Propagandă și manipulare - Cultura mediatică în contextul provocărilor sociale <p>AMENINȚĂRI ÎN ADRESA DEMOCRAȚIEI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Apatia cetățeanului de a se implica la viața publică - Corupție vs integritate - Traficul de ființe umane - Viziunile radicaliste - Populismul - Șovinism, naționalism vs patriotism <p>CETĂȚENIA ACTIVĂ. VOLUNTARIATUL</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spiritul civic. Voluntariatul - Cetățeanul – comunitatea locală/națională - Cetățeanul Republicii Moldova, al Europei, al lumii - Mecanismele participării civice, politice - Pluralism și consens în luarea deciziilor - Modalități și instrumente de contribuție la procesul decizional în școală și comunitate 	<ul style="list-style-type: none"> - întâlniri cu persoană-resursă (jurnaliști, activiști, reprezentanți ai ONG-urilor, lideri comunitari etc.) și discuții ghidate despre specificul societății democratice; - exerciții de analiză critică a produselor mass-media; - realizarea unor propuneri, inițiative pentru activitatea consiliului elevilor din școală; - exerciții de participare în procesul decizional la nivel de instituție; - joc-simulare a interacțiunilor într-o societate democratică (mass-media, autorități, societatea civilă, sectorul de afaceri); - simularea participării democratice a elevilor în organele de autoconducere școlară; - crearea profilului cetățeanului-model; - realizarea unui sondaj cu referire la funcționarea mecanismelor de luare a deciziilor cu implicarea elevilor (Consiliul de administrație, Consiliul elevilor etc.); - analiza bunelor practici în domeniul voluntariatului a tinerilor în diverse comunități/state. <p><u>Produse recomandate:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Colaj, video/audio cu tematica: „Iubirea de țară, iubirea de neam!” • Fișă de interviu: <i>Patrie - patriotism; Națiune versus naționalism.</i> • Articol în care vor fi sistematizate rezultatele interviului/sondajului, deciziile formulate; • Proiect de grup: „Școala viitorului”. • Programul de activitate al Consiliului elevilor. • Modelul unui contract individual de muncă, cu condiții propuse de salariat (angajat) și patron (angajator); • Raport de monitorizare a respectării dreptului omului în localitate; • Spot publicitar care ar motiva cetățenii să-și onoreze

<p>problemelor de integritate în societate.</p> <p>- Susținerea principiilor democrației, justiției, echității și a statului de drept.</p>		<p>obligațiunile cetățenești.</p> <p><i>Învățarea bazată pe proiect: ELABORAREA CODULUI DE INTEGRITATE AL CETĂȚEANULUI</i> analiza mediului comunitar din perspectiva integrității; documentarea și cercetarea problemei; analiza documentelor normative (ex. Regulamentul instituției); determinarea structurii Codului de integritate (principii, norme, drepturi și responsabilități); redactarea Codului de integritate al cetățeanului; organizarea de audieri publice; prezentarea publică a documentului; reflecții asupra experienței.</p> <p><i>Produx recomandat: CODUL DE INTEGRITATE AL CETĂȚEANULUI.</i></p>
--	--	---

La finele clasei a IX-a, elevul va fi capabil:

- să manifeste corectitudine și integritate în raport cu sine și cu alte persoane în diverse contexte;
- să interpreteze critic conținuturile media, demonstrând abilități de identificare a știrilor false, populismului, manipulării și propagandei;
- să se implice în acțiuni de voluntariat, manifestând responsabilitate și spirit civic.

VI. REPERE PRIVIND STRATEGIILE DIDACTICE

În vederea realizării curriculum-ului la disciplina *Educație pentru societate*, cadrul didactic va respecta principiile educației în utilizarea diverselor strategii, selectarea conținuturilor și a activităților de învățare, astfel încât acestea să contribuie în mod explicit la formarea celor 20 de competențe pentru o cultură democratică.

Activitatea cadrului didactic va fi orientată spre oferirea de oportunități elevilor de a explora singuri probleme legate de cetățenie, drepturile omului și interculturalitate, nu doar să li se spună despre acestea. Învățarea prin acțiune oferă posibilitatea de a rezolva probleme din viața reală și materiale autentice pentru analiză, dă mai multe sensuri învățării, prin urmare o face motivantă și stimulativă și, nu în ultimul rând, dă celor ce învață sentimentul de control, împlinire și afirmare.

În acest context, proiectarea demersului didactic se va realiza prin respectarea traseului logic: *competențe specifice – unități de competență – conținuturi/unități de conținuturi – activități de învățare și evaluare*.

Pentru fiecare lecție cadrul didactic va formula obiectivele operaționale, care rezultă din unitățile de competență formulate în curriculum. În cadrul proiectării de scurtă durată, profesorul va ierarhiza, conform taxonomiei lui Bloom, obiectivele operaționale, individualizând procesul educațional prin oferirea sarcinilor didactice, ținând cont de potențialul elevilor, asigurând și prin incluziunea educațională un mediu favorabil de dezvoltare a competențelor pentru o cultură democratică.

În acest scop, se recomandă utilizarea strategiilor didactice (metode, procedee, mijloace și forme de organizare) care facilitează învățarea prin experimentarea proprie a unor situații și rezolvarea de probleme, în loc de a primi răspunsurile de la altcineva, inclusiv: jocul de rol, studiul de caz, dezbateră, conversația euristică, simularea, exercițiul, algoritmizarea, problematizarea etc.

În organizarea procesului educațional de dezvoltare a competențelor, un accent deosebit se va pune pe realizarea de produse concrete. **Sugestii de produse educaționale** pot fi: *pliante, postere, afiș, colaje, cărți de vizită, desene, adresări, chestionare, expoziții, materiale foto/video, comunicări asupra reflecțiilor personale și de grup, articole, rapoarte de monitorizare, website, interviuri, elaborarea de regulamente, reguli, propuneri de politici publice ș.a.*

Elementul de noutate, inclus în curriculum, sunt *activitățile de învățare în baza proiectului*. Lucrul asupra proiectului este o abordare pedagogică cea mai relevantă pentru dezvoltarea competențelor pentru o cultură democratică, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor și atitudinilor. De asemenea, proiectul ca metodă de învățare, poate aborda o temă/ subiect într-un mod transcurricular și transdisciplinar, elevii având oportunitatea de a crea propriul produs. Pentru a observa și evalua manifestările competențelor pentru o cultură democratică se recomandă ca activitățile de învățare bazate pe proiect, în special la treapta gimnazială, să fie realizate în grupuri mici sau de toată clasa.

Activitățile de învățare bazate pe proiect sugerate în acest curriculum, sunt de 3 tipuri: *centrate pe gestionarea aspectelor la nivelurile clasei, centrate pe propunerea de politici publice* (demers, petiție, propuneri pentru modificarea unui regulament, reguli, legi etc.) și *centrate pe servicii în beneficiul comunității și/ sau pentru grupurile de persoane aflate în dificultate* (acțiuni de sensibilizare a comunității, acțiuni ecologice, acțiuni de voluntariat etc).

Caracteristicile de bază ale învățării bazate pe proiect sunt:

- focalizarea pe dezvoltarea competențelor;

- selectarea unei probleme provocatoare sau întrebări deschise pentru cercetare;
- cercetare și documentarea problemei/ întrebării;
- autenticitatea (să reiasă din nevoile unui/ unor grupuri de persoane sau ale comunității);
- decizia asupra realizării proiectului aparține grupului de elevi;
- realizarea unui produs care este prezentat și se oferă feedback;
- revizuirea produsului după feedbackul primit de la colegi și profesor/părinți;
- reflectarea asupra experienței de învățare.

Pași în elaborarea proiectului: a) identificarea problemelor comunității ce necesită rezolvare; b) selectarea problemei-cheie; c) culegerea de informații/ date despre problema selectată; d) elaborarea unei politici de politică publică sau a unei schițe de proiect; e) dezvoltarea unui plan de acțiune; f) completarea a portofoliului echipei/clasei cu materiale acumulate la etapele anterioare; g) prezentarea proiectului/portofoliului; h) reflecții asupra experienței.

Rolul de bază al cadrului didactic în organizarea activităților în baza proiectului este de a fi facilitatorul procesului educațional și de ghidare eficientă a elevilor în realizarea sarcinilor de învățare. Elevii urmează instrucțiunile oferite despre fiecare pas/ etapă a proiectului, dar conținutul, metodele de lucru, deciziile aparțin în exclusivitate lor. Instrumentul de bază al cadrului didactic este întrebarea, nu răspunsul. De asemenea, cadrul didactic va monitoriza și va încuraja elevii să coopereze, să se ajute reciproc, să ofere feedback și să reflecteze asupra celor explorate și cum au interacționat între ei.

VII. STRATEGII DE EVALUARE

Evaluarea competențelor pentru o cultură democratică oferă informații esențiale cadrului didactic, elevului și părinților despre procesul de învățare, care pot utilizate fi pentru a facilita dezvoltarea progresivă a elevului. În acest context, evaluarea poate servi unei largi varietăți de **scopuri**, printre care menționăm:

- pentru a obține o descriere și înțelegere a progresului elevilor în dezvoltarea competențelor lor;
- pentru a identifica progresele actuale ale elevilor și obiectivele viitoare ale învățării, astfel încât predarea ulterioară să poată fi adaptată, permițând subiecților învățării să atingă aceste obiective;
- pentru a identifica dificultățile specifice de învățare pe care elevii le-ar putea întâmpina, astfel încât programul ulterior să poată fi adaptat pentru a ajuta elevii să le depășească.

Evaluarea competențelor este parte componentă a procesului de învățare. Prin urmare, aceasta va reflecta valorile democratice și va împuternici/ abilita elevii să acționeze, va respecta întotdeauna demnitatea și drepturile elevului și va fi ghidată de următoarele **reguli generale**:

- elevii nu trebuie să fie supuși unui stres permanent prin evaluări la nesfârșit;
- elevii au dreptul la intimitate și confidențialitate, în special în ceea ce privește valorile și atitudinile lor;
- somunicarea cu precauție a rezultatelor evaluării, astfel încât să-l încurajeze să continue următorul nivel de dezvoltare;
- feedback-ul oferit elevilor ar trebui să se concentreze mai degrabă asupra rezultatelor pozitive decât asupra celor negative;
- pot exista cazuri și situații în care nu ar trebui efectuate evaluări, deoarece subiectele sunt prea sensibile pentru unii elevi.

Utilizarea descriptorilor

Pentru evaluarea competențelor pentru o cultură democratică au fost elaborați descriptori pentru toate cele 20 de competențe. Acești descriptori oferă un set de descrieri pozitive ale comportamentelor observabile, care indică faptul că o persoană a atins un anumit nivel de experiență într-o anumită competență/ grup de competențe. Descriptorii au fost formulați în mod similar cu modul de formulare a "rezultatelor învățării". Evaluările bazate pe observarea comportamentelor specificate în descriptori pot dezvălui competențele elevilor, dacă au loc într-o perioadă rezonabilă de timp și în diferite situații. O astfel de evaluare poate indica, de asemenea, unitățile de competență la care profesorii trebuie să mai lucreze și pot fi folosite la proiectarea activităților de învățare. Cu alte cuvinte, evaluarea bazată pe descriptori poate fi folosită atât în scop sumativ, cât și formativ.

Evaluarea competențelor specifice disciplinei *Educație pentru societate* se va realiza prin **acordarea de calificative**, prezentate în *Metodologia de evaluare*.

Metode de evaluare

Există multe metode potențial disponibile de evaluare a valorilor, atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și a înțelegerii critice a elevilor. Acestea includ: *liste de verificare, fișe de observare, jurnale deschise-închise, jurnal reflexiv, reflecții structurate autobiografice, evaluarea reciprocă, evaluarea observațională, evaluarea în baza proiectului, evaluarea portofoliului etc.*

Evaluarea observațională

Cadrul didactic sau un alt evaluator observă comportamentul elevului pentru a stabili manifestarea unei competențe/ grup de competențe, în funcție de circumstanțele situaționale în schimbare. Aceste date trebuie înregistrate în *Fișa de observare a comportamentului elevului*.

Evaluarea portofoliului

Un portofoliu este o colectare sistematică și cumulativă a materialelor produse de către elev ca dovadă a eforturilor și a competenței sale. Elevul selectează materialele pentru a fi incluse în portofoliu, reflectează și explică relevanța conținutului acestuia. Folosirea portofoliului are un beneficiu suplimentar, permițând elevilor utilizarea materialelor electronice, fișiere audio și multimedia. Portofoliul poate fi adaptat nevoilor și abilităților în evoluție ale elevului, programelor și contextelor educaționale.

Evaluarea în baza proiectului

Evaluarea în baza proiectului este parte integrantă a învățării bazate pe proiect. Acesta poate fi utilizat pentru a asigura faptul că elevii au o activitate mai extinsă, nu doar în sala de clasă, dar și în lumea socială, civică sau politică. Pentru a maximiza rezultatele elevilor, proiectele trebuie să se bazeze pe probleme concrete sau situații din viața/comunitatea lor, astfel proiectele capătă validitate. Proiectele pot fi elaborate și implementate fie în mod independent, fie în grup, și pot solicita elevilor să se angajeze în procesul de luare a deciziilor, de elaborare a unor politici publice, activități de investigare și rezolvare a problemelor ca parte a proiectului.

Jurnale deschise-închise, jurnal reflexiv, reflecții autobiografice structurate

Aceste metode necesită ca elevul să înregistreze și să reflecteze asupra propriului comportament, a învățării și a dezvoltării personale. Înregistrarea produsă este, de obicei, un text scris, dar ar putea include și auto-exprimări non-verbale sau lucrări de artă. Reflecțiile pot fi structurate în mod liber de către elev sau pot fi structurate prin utilizarea unui format/ algoritm specific, care a fost conceput pentru a se asigura că reflecțiile oferă dovezi clare privind rezultatele învățării specifice care sunt evaluate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Cadrul legal:

1. Cadrul de Referință al Curriculumului Național (2017).
2. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului (2010).
3. Codul Educației al Republicii Moldova (2014).
4. Constituția Republicii Moldova (1994).
5. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (1950).
6. Convenția cu privire la drepturile copilului (1989).
7. Convenția Consiliului Europei privind protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (2007)
8. Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948).
9. Declarația Națiunilor Unite privind Apărării Drepturilor Omului (1998).
10. Observațiile finale pentru Republica Moldova ale Comitetului pentru Drepturile Copilului (2017).
11. Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului (2013).
12. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020” (2014).

Literatură în domeniu:

13. Achiri, I. și alții, Evaluarea standardelor educaționale, Chișinău, 2009
14. Adăscăliță, V., Josanu R. Prevenirea violenței în instituția de învățământ. Ghid metodologic, Chișinău, 2017
15. Competența interculturală. Auxiliar didactic, Pro Didactica, Chișinău, 2015.
16. Conflictul și comunicarea, Editura ARC, Chișinău, 1998.
17. Cucuș, C. Educația. Dimensiuni culturale și interculturale, Editura Polirom, Iași, 2000.
18. Cozma, T. O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea, Iași, 2001.
19. Guțu, V. Curriculum educațional. Chișinău. CEP USM, 2014.
20. Educație civică, Curriculum pentru învățământul gimnazial, clasele V-IX-a, Chișinău, 2010.
21. Educație pentru dezvoltare. Ghidul animatorului. CIDDC, 2001.
22. Keen. E., Tîrcă, A. Educație pentru cetățenie democratică. AREDDO, 1999.
23. Ghid de monitorizare a drepturilor copilului, CIDDC, Chișinău, 2017.
24. O persoană activă este una bine informată. Ghidul cetățeanului. Chișinău, 2009.
25. Programa școlară pentru disciplina Educație socială, clasele a V-VIII-a, București, 2017.
26. Provocând diversitatea. Educație interculturală și rezolvare de conflict. EYE Moldova, 2012.
27. Respect pentru diversitate. Compendiu de exerciții practice la îndemâna facilitatorilor. București: Bristisch-Council, 2010.
28. Reardon, B. Toleranța – calea spre pace, Editura ARC, Chișinău, 2004.
29. Repere. Manual de educație pentru drepturile omului cu tineri. Consiliul Europei, 2004.
30. Repere ale educației interculturale, CNTM, Fundația Elvețiană pentru Copii „Pestalozzi”, 2013.
31. Solovei, R., Eșanu R. Școala și comunitatea. Ghid metodologic, Editura Știința, Chișinău, 2007.
32. Solovei, R., Secară, R. Tineri în acțiune. SIEDO, Chișinău, 2004.
33. Stamatescu, M. Evaluarea valorilor și atitudinilor, S.A.I., serie nouă, vol XLVI, 2001.
34. Toleranța și competența socială. Ghid metodic pentru formatori, Chișinău, 2006.

Materiale suport ale Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și drepturile omului <http://www.living-democracy.com/ro/textbooks/>

35. *Educație pentru democrație*. Volumul I, Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, W. Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

36. *A crește în democrație*. Planuri de lecție pentru învățământul primar privind educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului. Volumul II, Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

37. *A trăi în democrație*. Planuri de lecții în domeniul ECD/EDO pentru nivelul secundar inferior, Volumul III, Editate de Rolf Gollob și Peter Krapf. Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Don Rowe, W. Taelman. Consiliul Europei, 2010.

38. *Participarea la democrație*. Planuri de lecție privind educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului pentru învățământul secundar superior, Volumul IV. Autori: R. Gollob, Peter Krapf, Consiliul Europei, 2010.

39. *Explorarea Drepturilor Copiilor*, Activități didactice pentru clasele I-IX, Volumul V, Autori: Rolf Gollob, Peter Krapf, Wiltrud Weidinger. Consiliul Europei, 2010.

40. *Predarea democrației*. O colecție de modele de educație pentru cetățenie democratică și pentru drepturile omului, Volumul VI, Autori: R. Gollob și P. Krapf. Consiliul Europei, 2010.

41. Cadrul de Referință al Competențelor pentru o cultură democratică, 3 volume, Consiliul Europei, 2018, www.coe.int/competences

PARTEA B. GHIDUL DE IMPLEMENTARE A CURRICULUMULUI DISCIPLINAR

Introducere

Ghidul de față se adresează cadrelor didactice și este o resursă metodologică, concepută pentru implementarea prevederilor curriculare. El are menirea să faciliteze înțelegerea și aplicarea Curriculumului la *Educația pentru societate*. Ghidul este un instrument de dezvoltare a competențelor profesionale ale cadrelor didactice în calitate de mentori și îndrumători ai elevilor în demersul lor de formare. Ghidul este un suport pentru cadrele didactice, oferă posibilități de a realiza și perfecționa demersul de organizare și desfășurare a procesului educațional de calitate.

Drept sistem referențial sunt competențele curriculare europene și naționale (competențele-cheie, specifice și unitățile de competențe), ce facilitează prin diverse strategii cu caracter interactiv, implicarea elevilor în studierea procesului de dezvoltare a societății și participarea lor la soluționarea problemelor de nivel școlar/comunitar. Ghidul susține trecerea de la o dimensiune formală (curriculum școlar), cu accent pe probleme teoretice și metodologice, spre o dimensiune acțională, pragmatică, de organizare a educației, fiind pentru cadrele didactice, o provocare și un suport în procesul de dezvoltare a competențelor elevilor.

În ghid sunt propuse sugestii de proiectare a activităților la *Educația pentru societate*, care au un caracter recomandabil și îndeamnă cadrele didactice să organizeze activitățile în mod creativ, luând în considerație multiplele inteligențe ale copilului, nevoile elevilor, condițiile și posibilitățile reale din școală/localitate.

I. MODALITĂȚILE DE APLICARE A CURRICULUMULUI DISCIPLINAR

Curriculumul la disciplina *Educație pentru societate* (treapta gimnazială) este orientat în mod expres către directiva acțională, fiind elaborat în baza recomandărilor Consiliului Europei, organizație interguvernamentală înființată în 1949 cu scopul de a proteja și promova drepturile omului, democrația și principiul statului de drept în Europa, din care face parte și Republica Moldova, din 1995. Prin lansarea la sfârșitul anilor 1990 a proiectului *Educația pentru Cetățenie Democratică și Educație pentru Drepturile Omului (ECD/EDO)*, guvernele din statele europene au recunoscut că oamenii trebuie să învețe cum să devină cetățeni democrați și că aceștia au nevoie, pentru a-și exercita rolul de cetățean, de competențe ce nu sunt înnăscute ci trebuie dezvoltate prin educație. Astfel că, *Educația pentru societate* este disciplina ce crează condiții de a-i pregăti și încuraja pe copii/tineri să participe la viața comunităților lor.

ECD se concentrează în primul rând asupra drepturilor, responsabilităților și participării active, în relație cu dimensiunea civică, politică, socială, economică, juridică și culturală a societății, în timp ce *EDO* are în vedere spectrul mai larg al drepturilor și libertăților fundamentale în fiecare aspect al vieții oamenilor. Altfel, *ECD* se concentrează pe rolul tânărului cetățean în cadrul comunității, în timp ce *EDO* urmărește individul și identitatea lui, dorințele și nevoile, libertățile și responsabilitățile privite prin prisma drepturilor omului.

Curriculumul la *Educație pentru societate* promovează educația centrată pe elev, prin urmare, cadrul didactic are în vizor nu doar materia care trebuie predată, ci în primul rând elevul, căruia urmează să i se dezvolte competențele unui absolvent „pregătit pentru viață”. Respectiv, demersul didactic este gândit în funcție de pregătirea elevilor cu care se lucrează, interesele și nevoile acestuia, accentul fiind pus pe *a ști, a ști să faci, a ști să devii (fii)* și un element nou, practic și necesar - *a ști să construiești*.

Educație pentru societate valorifică cadrul de referință european, constituit din **20 de competențe pentru o cultură democratică** (Consiliul Europei, 2016/2018), acestea fiind competențele specifice disciplinei.

VALORI

- Prețuirea/ valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Aprecierea diversității culturale
- Prețuirea/ valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii

ATITUDINI

- Deschidere pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respect
- Conștiință civică
- Responsabilitate
- Auto-eficacitate
- Toleranță la ambiguitate

COMPETENȚE PENTRU O CULTURĂ DEMOCRATICĂ

DEPRINDERI

- Învățare autonomă
- Gândire analitică și critică
- Ascultare și observare
- Flexibilitate și adaptabilitate
- Deprinderi lingvistice, comunicative și plurilingve
- Empatie
- Cooperare
- Soluționare a conflictelor

CUNOȘTIȘTE ȘI ÎNȚELEGERE CRITICĂ

- Cunoașterea și înțelegerea critică a propriei persoane
- Cunoașterea și înțelegerea critică a limbii și comunicării
- Cunoașterea și înțelegerea critică a lumii: politică, legi, drepturile omului, culturi, religii, istorie, media, economii, mediu, durabilitate

Sursa: Competences for democratic culture. Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Council of Europe, March 2016

Așadar, curriculumul disciplinei *Educație pentru societate* nu se limitează la transmiterea de cunoștințe ci vizează crearea unui cadru în care elevii să-și asume valori, să-și dezvolte atitudini și deprinderi și să înțeleagă în mod critic elemente privind propria persoană, comunicarea și diferite aspecte privind societatea.

Dezvoltarea acestui ansamblu de competențe se poate face doar într-o perspectivă pedagogică de tip constructivist, prin metode ce presupun interacțiune și reflecție critică.

Aceste metode de predare-învățare pot fi însă bazate pe anumite **concepte-cheie**, între care:

- **Identitate.** Identitatea este conștiința de sine, concepută de cetățeni. Identitatea este o chestiune de alegere personală și, parțial, o reflecție a modului în care persoana este apreciată de cei din jur. În școală, tinerii reflectează asupra propriei identități și asupra modului în care prejudecățile și stereotipurile pot afecta imaginea de sine a unei persoane. Ei își dezvoltă încrederea de sine pentru a se ocupa de probleme precum discriminarea și hărțuirea.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Auto-eficacitatea
- Deprinderile de gândire critică
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind propria persoană

• **Diversitate și pluralism.** În orice societate există valori și moduri diferite de a trăi. Unele societăți descurajează diversitatea – acestea fac ca toată lumea să urmeze linia „oficială”. Cu toate acestea, libertatea cuiva de a-și trăi viața așa cum alege este un aspect fundamental al drepturilor omului. Diversitatea include diferențe bazate pe gen, etnie, clasă, vârstă, tipul de elev, regiune, religie și valori. O societate care respectă drepturile omului trebuie să fie una pluralistă – una care tratează cu același respect toate modurile de a trăi. Acest lucru poate fi dificil, dacă valori și stiluri de viață diferite se află în conflict. În școală, tinerii reflectează asupra diversității în cadrul comunității lor școlare. Ei învață cum este construit respectul, prin discuții, înțelegere reciprocă și deschidere către compromis.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității uname și a drepturilor omului
- Valorizarea diversității culturale
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respectul
- Toleranța ambiguității
- Deprinderile de ascultare și observare
- Deprinderile de cooperare și de rezolvare a conflictelor
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind aspectele diversității și pluralismului în societate

• **Responsabilități.** Pentru ca toți oamenii să se bucure de drepturi și de libertăți nu este suficient ca acestea doar să fie scrise într-o lege. Legea nu poate să facă totul de la sine – în egală măsură, este necesar ca oamenii să își asume responsabilitatea. Oamenii au nevoie să fie pregătiți să susțină drepturile altor persoane ca și pe cele proprii, și să renunțe la o parte din libertățile lor, dacă acest lucru îi ajută pe alți oameni să se bucure de libertățile lor. În școală, tinerii reflectează asupra responsabilităților morale și juridice care sunt asociate statutului de membru al societății. Le sunt date, în comunitatea școlară, roluri care presupun responsabilități și oportunități de a participa la procesul de luare a deciziilor în școală.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Respectul
- Responsabilitatea
- Spiritul civic

• **Conflict și comunicare.** Dispute asupra priorităților, nevoilor și intereselor concurente sunt o parte a vieții în orice societate. Anumite societăți încearcă să ascundă conflictele, considerându-se că acestea subminează armonia socială. Cu toate acestea, în societățile democratice oamenii sunt încurajați să formuleze și să discute, în mod deschis, diferite percepții, opinii și puncte de vedere. Acest lucru face luarea deciziilor mai eficientă și mai echitabilă, iar disputele au tendința de a se rezolva în loc să fie lăsate să mocnească. În școală, tinerii reflectează asupra tipurilor curente de conflict existente în comunitatea lor. Ei învață modalități de rezolvare a conflictelor prin mijloace non-violente, cum ar fi medierea între egali.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Respectul
- Toleranța ambiguității
- Deprinderile de ascultare și observare
- Deprinderile lingvistice, comunicative și plurilingve
- Empatia
- Deprinderile de cooperare și de soluționare a conflictelor

- Cunoașterea și înțelegerea critică privind limba și comunicarea.

- **Reguli și legi.** Legile oferă cadrul instituțional formal pentru comunitățile democratice, bazate pe drepturile omului. Regulile există pentru a preveni certurile, pentru a asigura corectitudinea și pentru a ajuta lucrurile să meargă fără probleme – fie acasă, la școală sau doar în a juca un joc. Legile fac același lucru la nivel de societate. Legile există pentru a ne proteja drepturile și libertățile și pentru a crea o societate mai sigură și mai echitabilă. Cu toate acestea, nu toate normele și legile sunt bune. Normele și legile bune respectă drepturile omului, sunt aplicabile în practică, sunt executorii, sunt adoptate prin proceduri democratice, țin cont de situația persoanelor sau grupurilor minoritare și/sau defavorizate și sunt asumate prin consens public. În școală, tinerii reflectează asupra scopului normelor și legilor și asupra modului în care acestea sunt stabilite. Ei învață despre procesul de stabilire a normelor, ajutând la stabilirea și la revizuirea normelor care guvernează comunitatea lor școlară.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respectul
- Spiritul civic
- Responsabilitatea
- Deprinderile de gândire critică
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind democrația, legile, etc.

- **Guvernare.** Politica este procesul prin care oamenii decid cum să trăiască împreună – indiferent dacă este vorba despre o familie, o școală sau o națiune. Guvernul este sistemul utilizat pentru a lua decizii. Există mai multe forme diferite de guvernare – de la tiranie la democrație. Într-o democrație fiecare om are dreptul de a-și spune, în mod egal, cuvântul, iar deciziile sunt luate prin discuții și vot. În școală, tinerii reflectează asupra diferitelor forme de guvernare și asupra modului în care sunt luate deciziile în școală și în societate. Ei învață despre practica proceselor democratice prin participarea la alegeri în clasă și în consiliul elevilor.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respectul
- Spiritul civic
- Responsabilitatea
- Flexibilitatea și adaptabilitatea
- Deprinderile de gândire critică
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind democrația, legile, instituțiile, etc.

- **Egalitate.** Toate ființele umane se nasc cu aceleași nevoi și dorințe de bază. Noi toți vrem să fim în siguranță, să fim respectați și să fim lăsați să luăm propriile noastre decizii. Acesta este motivul pentru care drepturile și libertățile omului se aplică în mod egal tuturor. Egalitatea nu înseamnă, totuși, ca întotdeauna, toți oamenii să fie tratați la fel. Ar fi nedrept, de exemplu, ca unei persoane care utilizează un scaun cu roțile să i se impună să urce scări ca alte persoane – dar, este corect să răspundă la aceleași întrebări la un examen, dacă a avut acces la același tip de pregătire. În școală, tinerii reflectează asupra problemelor care vizează egalitatea în viața de fiecare zi. Ei învață în ce situații egalitatea înseamnă ca toți să fie tratați la fel, și în ce situații aceasta înseamnă ca unii oameni să fie tratați în mod diferit.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respectul
- Spiritul civic
- Responsabilitatea
- Deprinderile de gândire critică
- Deprinderile de cooperare și de soluționare a conflictelor

• **Drepturi și libertăți.** Drepturile și libertățile omului există pentru a ajuta oamenii să trăiască o viață fericită și împlinită. Ele aparțin fiecărui om – indiferent de origine sau de poziția în societate. Drepturi și libertăți „absolute”/negative sunt cele care nu ar trebui să ne fie luate niciodată, de exemplu, a nu fi supus torturii. Cu toate acestea, cele „pozitive” pot fi limitate pentru a proteja drepturile și libertățile altora, de exemplu, interzicerea unei demonstrații în interesul siguranței publice. În școală, tinerii reflectează asupra diferitelor tipuri de drepturi și libertăți și învață modalități de echilibrare a celor care intră în conflict, de exemplu, vorbind pe rând într-o discuție, sau așteptând la rând pentru urcarea în autobuz.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Deschiderea pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii
- Respectul
- Spiritul civic
- Responsabilitatea
- Deprinderile de gândire critică
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind democrația, legile, instituțiile, etc.
- Deprinderile de cooperare și de soluționare a conflictelor

• **Mass-media.** Libertatea de a primi sau de a transmite informații și idei fără amestecul autorităților publice este un important drept al omului. Este, de asemenea, important pentru democrație. Prin mass-media oamenii pot să acceseze informații și să facă schimb de opinii cu privire la ceea ce se întâmplă în lume – aspect esențial pentru luarea unor decizii informate – dar pot fi și expuși unor tentative de manipulare. În școală, tinerii reflectează asupra funcționării mass-media în societate și asupra motivațiilor celor responsabili de mass-media – și mai ales asupra mediilor sociale. Ei învață cum să se raporteze critic și cum să decodifice „mesajele” pe care le primesc.

Elemente relevante ale competențelor pentru o cultură democratică:

- Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului
- Valorizarea democrației, justiției, corectitudinii, egalității și supremației legii
- Responsabilitatea
- Spiritul civic
- Deprinderile de învățare autonomă
- Deprinderile de analiză și gândire critică
- Cunoașterea și înțelegerea critică privind democrația, legile, instituțiile, etc.

Sarcina cadrelor didactice poate fi rezumată în trei **principii**:

a) **predarea „despre” democrație și drepturile omului.** Elevii trebuie să înțeleagă corect ce înseamnă democrația și care sunt drepturile de care se pot bucura, în ce documente au fost formulate și cum pot fi acestea protejate și puse în aplicare. Ca tineri cetățeni, ei au nevoie să știe cum funcționează constituția țării lor ca sistem politic;

b) predarea „pentru” democrație și drepturile omului. Tinerii cetățeni trebuie să învețe cum să participe în comunitățile în care trăiesc și cum să își exercite drepturile. Pentru a deveni pe deplin membri activi ai societății, cetățenilor trebuie să li se ofere oportunitatea de a lucra împreună în interesul binelui comun; să respecte toate opiniile, chiar și pe cele în dezacord; să participe la procesul politic; să cultive obiceiurile și valorile democrației și ale drepturilor omului în viața și în activitatea lor de fiecare zi. Drept urmare, cetățenii ajung să se simtă utili și devin membri recunoscuți ai comunității lor, pot lua parte la viața socială și pot avea un impact asupra societății.

c) predarea „prin” democrație și drepturile omului. Elevii au nevoie de un mediu de învățare în care să beneficieze de sprijin. Au nevoie de metode de predare și de învățare care să le permită să își exercite drepturile, precum libertatea de gândire și de exprimare. Au nevoie de oportunități pentru a participa la conducerea școlii lor, la exercitarea drepturilor lor și la îndeplinirea responsabilităților lor. Ei se bazează pe profesorii lor să le ofere modele de respect reciproc, toleranță și rezolvare pașnică a conflictelor. În toate aceste privințe, democrația și drepturile omului servesc drept îndrumare pedagogică, atât pentru *Educație pentru societate* ca disciplină de studiu, cât și pentru școală ca microsocietate.

Astfel, predarea disciplinei *Educație pentru societate* se centrează pe valorile drepturilor omului, democrației, statului de drept și aprecierii diversității culturale, pe cultivarea unui mod de abordare pluralist, pentru a educa cetățeni responsabili și bine pregătiți pentru o societate democratică, pe dezvoltarea gândirii critice a elevilor, pe responsabilizarea acestora, pe stimularea curiozității.

II. STRATEGII DE PREDARE/ÎNVĂȚARE

În realizarea obiectivelor preconizate și a competențelor ce urmează să fie formate/dezvoltate la elevi în cadrul disciplinei *Educație pentru societate*, cadrele didactice vor pune accent pe *învățarea activă*. Aceasta este importantă întrucât a fi cetățean activ și responsabil presupune o implicare conștientă și responsabilă. Cu acest scop vor fi analizate experiențele din viața concretă, elevii vor fi implicați în rezolvarea sarcinilor și a problemelor prin diverse strategii de învățare prin colaborare. Elevii trebuie îndrumați să învețe, învățând din experiențe și învățând reciproc.

Pentru diversificarea procesului educațional se recomandă utilizarea atât a strategiilor tradiționale, dar și a celor moderne:

Strategii	Conținut
○ <i>Agenda cu notițe paralele</i>	✓ scriere în formă de comentariu în baza unui eveniment selectat din text;
○ <i>Presupunerea prin termeni</i>	✓ scriere la un subiect, inspirată din termenii-cheie sau din imagini elocvente, în baza cărora se face presupunerea asupra desfășurării evenimentelor;
○ <i>Revizuirea circulară</i>	✓ pregătirea textului pentru “publicare”, prin examinarea manuscrisului de către diferite persoane și cu sugestii scrise pentru îmbunătățirea lui;
○ <i>Gîndește/perechi/prezintă (GPP)</i>	✓ reflecție individuală, urmată de discuție în perechi pentru formularea unui punct de vedere comun și prezentarea concluziilor fiecărei perechi către întreaga clasă
○ <i>Dezbatere</i>	✓ discuții organizate de exprimare a opiniilor contradictorii în baza unor raționamente și dovezi clare;
○ <i>SINELG</i>	✓ Sistem Interactiv de Notare pentru Eficientizarea Lecturii și Gândirii, o modalitate de monitorizare a lecturii și de analiză a informației

<ul style="list-style-type: none"> ○ Ghidul de învățare ○ Lectură ghidată ○ Secvențe contradictorii ○ Mozaic ○ Discuții în grup ○ Demonstrația ○ Conversația ○ Exercițiul ○ Simularea ○ Eseul ○ Scrierea liberă ○ Organizarea grafică ○ Masa rotundă ○ Răspunsul prin rotație ○ Turul galeriei 	<p>(cunoscut – nou – confuz - dubios);</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ formularea unei serii de întrebări, pentru care se găsește răspunsul într-un text din manual sau altă sursă, distribuit ulterior pentru lectură; ✓ modalitate de lectură a unui text, fragmentat anterior, cu cerința de a face predicții privind evoluția ulterioară a unui eveniment; ✓ identificarea și comentarea legităților ce există în diverse concepte, succedată de organizarea grafică; ✓ metodă de învățare prin cooperare utilizată pentru a studia un anumit subiect, ce presupune mai multe etape: clasa este divizată în grupuri, fiecare elev din grup primind pentru studiu un segment sau aspect al temei abordate; elevii care analizează același aspect sau segment se regroupează în ”grupuri expert” pentru a aprofunda și a schimba opinii privind înțelegerea aspectului sau segmentului vizat; după aprofundare se revine în grupurile inițiale și fiecare elev le explică celorlalți colegi din grup partea pe care a aprofundat-o. În acest fel, elevii învață nu doar citind direct un text ci unii de la alții. ✓ grupuri de 3-5 elevi care discută o problemă de studiu, pentru a încuraja elevii reticenți, a ușura feed-back-ul, a emite judecăți de valoare și a prezenta rezultatul la care au ajuns de comun acord; ✓ cadrul didactic sau elevul ilustrează practic o abilitate, în timp ce ceilalți observă, ascultă și examinează, pentru a prezenta elementele operațiunii, de exemplu lucrul cu harta, scheme, diagrame etc.; ✓ o serie de întrebări adresate de către cadrul didactic sau elevi și răspunsurile lor pentru a verifica nivelul de înțelegere și a încuraja reflectarea informației din mai multe puncte de vedere; ✓ o activitate în care elevii trebuie să ducă la bun sfârșit o sarcină sau un proces, după ce au examinat o informație teoretică pentru a reîmprospăta cunoștințele și a exersa abilitățile; ✓ imitarea unei situații reale ca problemă complexă sau un joc în care elevii să aibă roluri diferite și schimbarea rolului de câteva ori, pentru a forma abilități de prezentare și spirit de echipă; ✓ scriere reflexivă asupra unui eveniment sau proces, concluzionând asupra desfășurării și consecințelor lui; ✓ se efectuează după încheierea unei discuții asupra unui eveniment sau fenomen controversat, pentru exprimarea punctului de vedere și a convingerilor proprii; ✓ se utilizează pentru a evidenția procesele de gândire utilizate într-o cercetare, o cale de a organiza informația când pot fi comparate două sau mai multe concepte; ✓ examinarea unei întrebări sau probleme în grup, eventual fiecare scriindu-și răspunsul, apoi fiecare elev este „interviewat” de ceilalți colegi timp de câteva minute; ✓ se scriu câteva întrebări pe postere numerotate și se lipesc pe pereți, apoi fiecare grup examinează o întrebare, după care se deplasează spre alt poster pentru a examina și a adăuga comentarii noi; ✓ în grup elevii rezolvă la început o problemă care produce un rezumat demonstrabil pe poster, după care grupurile examinează pe rând posterele și apoi revin la propriu poster pentru a-l analiza prin
--	--

<p>○ Linia valorii</p> <p>○ Controversa academică</p> <p>○ Cinquains</p>	<p>comparație cu cele ale altor grupuri;</p> <p>✓ examinarea în grup a unei întrebări ale cărei răspunsuri pot varia în jurul unei idei de bază, de aceea ele vor fi aliniate într-o ordine care reflectă poziția lor relativă; după plasarea diferitelor răspunsuri pe linia valorii, se va realiza o reflecție la nivelul întregii clase;</p> <p>✓ examinarea unor subiecte de discuție în legătură cu care se pot exprima puncte de vedere opuse, fiecare grup susținând o anumită poziție prin argumente care vor fi analizate și de alte grupe;</p> <p>✓ o reflecție profundă bazată pe înțelegerea nuanțată a sensurilor, realizată în formă de poezie care necesită sintetizarea informației și materialilor în exprimări concise.</p>
---	---

Strategiile de învățare preconizate la disciplina *Educație pentru societate* sunt diverse și vor fi adaptate clasei de elevi, vârstei, localității. Este recomandată utilizarea de metode diverse, care valorifică dimensiunea acțională, considerată prioritară disciplinei. Din această perspectivă, în curriculum sunt indicate, nu doar sugestii de activități de învățare, ci și produse recomandate ca rezultat al acestor activități. De asemenea, aproximativ o treime din timpul dedicat disciplinei va fi alocat pentru realizarea unei activități complexe de învățare bazată pe proiect.

III. SUGESTII PENTRU ACTIVITĂȚILE DE ÎNVĂȚARE ȘI REALIZAREA PRODUSELOR RECOMANDATE

Instrumente utile pentru cadrele didactice

Cadrul didactic, în calitate de mentor și îndrumător al elevilor, are drept scop dezvoltarea la elevi a competențelor pentru o cultură democratică, necesare pentru a asuma rolul de cetățeni activi, utilizând diverse strategii distincte de învățare, adaptate la diferite contexte.

Pentru a contribui la dezvoltarea valorilor, atitudinilor, deprinderilor și la dobândirea de cunoștințe și înțelegere critică, învățarea trebuie să fie:

- *inductivă* – prezintă elevilor probleme concrete ce necesită rezolvare sau decizii și îi încurajează să le generalizeze în alte situații, într-un demers pornit de la practică spre conceptualizare și nu de la concepte abstracte spre practică;
- *activă* – încurajează elevii să învețe făcând, nu doar ascultând profesorul sau consultând texte;
- *relevantă* – proiectează activități de învățare legate de situații reale din viața școlii și din comunitate;
- *bazată pe cooperare* – utilizând lucrul în echipă și învățarea prin cooperare;
- *interactivă* – predare prin discuție și dezbateri;
- *critică* – încurajează elevii să gândească critic, cerându-le opinii și puncte de vedere și ajutându-i să își dezvolte abilitățile de argumentare;
- *participativă* – oferă tuturor celor care învață posibilitatea de a contribui la propriul proces de învățare, de exemplu prin sugerarea de teme pentru discuție, cercetare sau prin evaluarea propriei învățări sau a învățării semenilor lor.

Pentru a respecta aceste repere, cadrele didactice au nevoie de *instrumente* pentru a veni în sprijinul elevilor. Unele dintre acestea sunt descrise în continuare:

Instrumentul 1: Învățarea bazată pe sarcini de lucru

Educația tradițională este bazată pe învățarea conținuturilor, fiind axată pe a oferi elevilor date, fapte și informații, deseori considerate vagi și chiar inutile. În cadrul învățării moderne se propun mai multe alternative, printre care *învățarea bazată pe sarcini de lucru*, care poartă un caracter activ și dinamic. Acesta le permite elevilor să se implice în demersul propriei formări.

În cadrul învățării bazată pe sarcini, central este *conceptul constructivist*, elevilor li se creează condiții de învățare care sprijină învățarea interactivă și dezvoltarea competențelor. Elevii devin activi și deschiși să interacționeze – prin urmare, cadrele didactice trebuie să le formuleze diverse sarcini de lucru pe termen scurt, mediu și lung.

În cadrul învățării bazate pe sarcini de lucru, elevii sunt instruiți să construiască structuri cu semnificație, să dobândească abilități sau să dezvolte atitudini, prin:

- acțiune (fiind activ, producând sau creând ceva etc.);
- gândire (prin experimentare mentală, prin „crearea” de noi perspective);
- observație;
- exprimare verbală (prezentare, povestire etc.);
- asistență și cooperare;
- discuție și dezbateri;
- realizarea unui document scris (raport, jurnalul elevului etc.);
- analiza unor evenimente specifice din viața reală și din experiență;
- prin experiment, încercare și eroare etc.

Sarcinile de lucru sunt un instrument al cadrului didactic pentru a sprijini învățarea activă. În proiectarea și adaptarea sarcinilor de învățare, cadrul didactic ia în considerare toate aspectele majore ale predării și învățării: competențele vizate, nivelurile inițiale de instruire a elevilor, înțelegerea și abilitățile, oportunitățile de învățare, mediile și atmosfera de lucru din clasă.

Învățarea bazată pe sarcini de lucru se divizează în trei categorii de bază: *simularea realității*, *explorarea realității și rezultatul activității*. Următorul tabel oferă câteva exemple ale acestor categorii.

Tabelul 1. Învățare bazată pe sarcini de lucru

Simularea realității în clasă	Explorarea și inițierea unor acțiuni în situații specifice vieții reale	Rezultatul activității
- Jocuri de rol	- Intervievarea unui specialist	- Prezentare
- Jocuri de luare a deciziei	- Entreviuri pe stradă	- Rezumat printat
- Joaca de-a statuile	- Sondaje și cercetare	- Afiș
- Simularea unei conferințe tematice	- Stagiul de durată scurtă	- Expoziții
- Simularea unei dezbateri televizate	- Realizarea de activități practice în beneficiul comunității	- Revistă școlară
- Simularea unei dezbateri publice	- Studii de caz	- Clip video sau muzical
- Simularea unei audieri publice realizate de o instituție	- Participarea la actul de guvernare a clasei/școlii	- Web-site/blog
- Mese rotunde	- Participarea la revizuirea regulilor/regulamentelor	- Prezentare PPT/Prezi
- Simularea unui tribunal	- Participarea la proiectarea activităților	- Raport: știrile săptămânii

Învățarea bazată pe sarcini de lucru este presupune identificarea unei probleme și căutarea căilor optime de rezolvare. În cadrul învățării constructiviste, **sarcinile de lucru** trebuie:

- să fie concrete și specifice problemei;
- să fie adaptate vârstei și intereselor subiecților;
- să fie originale, să aibă caracter de provocare și să aibă posibilitate de rezolvare creativă;

- să ofere elevilor libertatea de a propune modalitatea de rezolvare pe cont propriu;
- să-i învețe pe elevi să-și asume responsabilitatea doar dacă le este acordată libertatea să facă acest lucru;
- să permită elevilor de a face greșeli, care nu trebuie evaluate, ci să ofere posibilitatea de a le corecta și a îmbunătăți procesele și produsele vizate;
- să fie orientate, nu doar spre rezolvarea lor, dar și spre îmbunătățirea modalităților de organizare și relaționare;
- să fie flexibile, permițând elevilor adaptarea sarcinii de lucru la abilitățile lor;
- să fie apropiate de viața cotidiană, în sensul ca elevii să poată soluționa o problemă singuri, fără controlul rigid sau monitorizarea sistematică din partea profesorului.

Avantajele învățării bazate pe sarcini:

- elevii se confruntă cu probleme pe care vor să le rezolve. Învățarea nu reprezintă un scop în sine, ci are un rezultat util și semnificativ;
- elevii învață explorând metode de rezolvare a unei probleme, stabilindu-și lor și profesorilor sarcinile care le deschid calea către soluția problemei.
- școala este viață – acest laitmotiv se aplică și învățării bazate pe sarcini de lucru. Multe situații din viața reală constau în găsirea de soluții pentru probleme;
- pregătește elevii pentru diverse împrejurări prin crearea de situații din cotidian drept cadre de învățare;
- urmează un model care poate fi descris în termeni generali. Dacă cadrul didactic respectă acest model, potențialul de învățare prin practică, adică învățarea activă, se va dezvolta de la sine.

Etapele unui proces de învățare bazată pe sarcini de lucru:

1. elevii se confruntă cu o sarcină care trebuie rezolvată (prezentată de cadrul didactic sau de un manual);

2. elevii își planifică acțiunile, individual sau în grup;

3. elevii pun în aplicare planul de acțiune și realizează sarcina dată;

4. elevii reflectează asupra procesului lor de învățare și își prezintă rezultatele;

Este important ca elevii să experimenteze principiile învățării bazate pe sarcini de lucru în mod frecvent în diferite contexte. O bună sarcină de lucru care ridică multe probleme ce trebuie rezolvate este cel mai bun mijloc de a crea un mediu activ și interesant de învățare.

Tabelul 2. Repartizarea sarcinilor în timp

Obiective pe termen scurt	Obiective pe termen mediu	Obiective pe termen lung
▪ Profesorul reduce sarcinile de învățare la ceea ce s-a învățat la lecție.	▪ Profesorul dezvoltă utilizarea curentă a expresiilor reversibile.	▪ Înțelegerea reciprocă între elevi și profesori cu referire la sarcinile de învățare.
▪ Profesorul oferă motive pentru alegerea subiectelor și a materialelor.	▪ Profesorul oferă subiecte și materiale de predare alternative.	▪ Planificarea comună a lecției/activității de către elevi și profesor.
▪ Profesorul explică elevilor obiectivele învățării.	▪ Profesorul prezintă elevilor sarcinile alternative de învățare.	▪ Proiectarea împreună, de către elevi și profesori, a obiectivelor învățării.
▪ Profesorul motivează selectarea metodelor de predare.	▪ Profesorul prezintă opțiuni alternative pentru metodele de predare.	▪ Decizia comună, a elevilor și profesorului, privind metodele de predare.

▪ Profesorul motivează evaluarea performanței elevilor.	▪ Profesorul explică probleme privind evaluarea performanțelor.	▪ Autoevaluare de către elevi și evaluarea reciprocă.
▪ Prezentarea modurilor democratice de rezolvare a conflictelor.	▪ Profesorul încetează să își folosească în mod autoritar puterea de a rezolva conflictele.	▪ Rezolvarea conflictelor prin cooperare și comunicare.
▪ Profesorul explică principiile organizării activității în clasă.	▪ Sugestiile elevilor privind organizarea activității sunt luate în considerare.	▪ Elevii participă la luarea deciziilor privind organizarea activității în clasă.

Organizând învățarea bazată pe sarcini de lucru, cadrul didactic se comportă ca un facilitator, mentor sau ca un formator, față de rolul tradițional de deținător al unor informații și de examinator. El este mai mult un observator, urmărește cum fac elevii față problemelor pe care le întâlnesc și acordă asistență la nevoie. El este o sursă de informații la cerere, poate da indicații, sub formă de idei și concepte, care ar trezi interesul și i-ar motiva pe elevi să gasească soluția optimală la sarcinile propuse. Deseori rolurile chiar sunt inversate – elevii decid când și despre ce subiect vor să aibă o contribuție și chiar pot să-și formuleze sarcini de învățare, în baza obiectivelor proiectate sau a necesităților/intereselor personale.

În învățarea bazată pe sarcini, moderată de cadrul didactic, elevii își împărtășesc ideile și reflectează asupra activității și sarcinilor realizate. Elevii răspund la întrebările: *Ce am învățat? Cum am învățat? De ce am învățat?* Fără acest efort de reflecție/debrifare, învățarea bazată pe sarcini de lucru este doar o simplă acțiune. Astfel, învățarea bazată pe sarcini de lucru trebuie să facă obiectul unei reflecții, al unei analize imediate a activităților proiectate și desfășurate în comun.

Instrumentul 2: Învățarea prin cooperare

Scopul *învățării prin cooperare* este organizarea procesului astfel încât elevii să învețe împreună, unii de la ceilalți și sprijinindu-se reciproc în învățare.

Aceasta nu înseamnă că elevii sunt lăsați pur și simplu să lucreze în grupuri în speranța că activitatea va dezvolta competențele vizate. Distribuția clară a rolurilor între membrii grupului este o condiție obligatorie pentru o predare de succes, conform unui model cooperativ. Nu orice temă sau sarcină este potrivită pentru acest tip de predare. În cadrul acestui model de predare, cadrul didactic joacă un rol semnificativ, ca organizator al procesului de învățare și ca resursă pentru elevi.

A. Cum se organizează un grup

1. Prin diferite metode, elevii sunt împărțiți în grupuri de dimensiuni egale, avându-se în vedere asigurarea unui echilibru între grupuri și a unei diversități în cadrul fiecărui grup.

2. Fiecărei persoane din grup i se atribuie un rol specific, de exemplu:

- *moderator*: Această persoană se asigură că toți membrii înțeleg sarcina de lucru și au posibilitatea de a contribui activ la realizarea acesteia. Moderatorul poate fi și purtător de cuvânt al grupului;
- *reporter*: Această persoană organizează prezentarea produsului final;
- *responsabilul cu materialele*: Această persoană se asigură că toate materialele necesare sunt disponibile și că la final, totul a fost pus în ordine;
- *planificator*: Această persoană se asigură că grupul își gestionează bine timpul și verifică ca grupul să respecte programul stabilit. Această persoană se asigură că grupul își planifică cursul acțiunii într-un mod rezonabil la începutul lucrului împreună și adaptează acest plan în mod corespunzător;
- *mediator*: Această persoană sprijină rezolvarea prin consens a problemelor ce apar în cadrul grupului.

B. Care sunt principiile învățării prin cooperare

1. Interdependența pozitivă

Procesul va fi organizat în așa fel încât elevii să aibă nevoie unii de ceilalți pentru a îndeplini cu succes sarcina, succesul fiecăruia depinzând de succesul grupului, fiind astfel stimulată susținerea reciprocă, nu competiția.

2. Responsabilitatea individuală

Fiecare membru al grupului are sarcini de lucru/roluri specifice, dar fiecare este responsabil de întregul proces și de rezultatele grupului.

3. Egalitatea

Toți elevii au șanse egale de a participa și de a contribui la atingerea rezultatelor, cu atenție la evitarea oricăror discriminări, inclusiv a discriminării indirecte.

4. Interacțiunea

Procesul oferă multiple oportunități de interacțiune pozitivă între elevi, și totodată oportunități sporite cadrului didactic de a observa și sprijini elevii în procesul de învățare.

Cadrele didactice care adesea utilizează metoda lucrului în grup menționează importanța faptului ca elevii să își păstreze rolurile pentru o perioadă mai lungă de timp. Acest lucru conferă o anumită siguranță, responsabilitate, accelerează învățarea și îmbunătățește performanța grupului. Cu toate acestea, pe parcursul unui an școlar, toți elevii trebuie să aibă ocazia să experimenteze diferite roluri. De exemplu, rolul de moderator nu trebuie atribuit sistematic aceluiași elevi, considerați de profesori ca având capacitatea de a-l îndeplini mai bine, ci trebuie asumat de fiecare elev la un anumit moment, dezvoltând în acest fel la toți elevii deprinderi de comunicare, de cooperare, de rezolvare a conflictelor, dar și empatia, flexibilitatea și adaptabilitatea, sau auto-eficacitatea.

Instrumentul 3: Moderarea activităților frontale

Activitățile frontale reprezintă una dintre cele mai eficiente forme de învățare, unde fiecare din subiecții implicați au anumite roluri:

A. Rolul elevilor:

- participă la sesiune cu o anumită experiență – la niveluri diferite și sunt interesați de subiectul aflat în discuție;
- știu că aportul lor este binevenit și că nu se acordă aprecieri/note pentru ideile sau pentru întrebările, opiniile sau sugestiile „greșite”;
- le sunt recunoscute diferite nevoi de învățare (ex: *persoane care gândesc lent – persoane care vorbesc repede*).

B. Rolul cadrului didactic:

- comunică cu clasa și este capabil și dispus să se adapteze, reacționând la orice spun elevii;
- înțelege în întregime subiectul și are o idee clară despre rezultatul sesiunii;
- controlează, dar nu domină ședința plenară, având o mică parte din timpul de vorbire;
- le oferă elevilor suficient timp de gândire;
- ascultă fără a-și lua notițe;
- încurajează elevii să participe și îi abordează pe elevii care au tendința să nu vorbească;

- se comportă ca un manager de grup și de proces, reprezentând un model de atitudine și comportament democratic;
- structurează discuția, folosind tabla (sau un flipchart), oferind imagini, simboluri, exemple, informații, concepte și scheme;
- adresează întrebări ce vizează dezvoltarea competențelor pentru o cultură democratică;
- identifică nevoile de învățare ale elevilor și reacționează corespunzător;
- îi inițiază pe elevi în aspecte pe care aceștia nu le cunosc;
- se asigură că argumentele și mentalitățile care sunt incorecte, incomplete sau în contradicție cu valorile drepturilor omului, democrației, statului de drept și diversității culturale sunt criticate și deconstruite de un elev sau de cadrul didactic;
- își împărtășește criteriile de analiză și reflectează asupra motivelor alegerii criteriilor respective;
- vede clasa ca pe o micro-comunitate de învățare la care elevii sunt încurajați să participe în mod egal.

C. Cerințe pentru alegerea unei teme:

- Elevii trebuie să fie informați cu privire la tema de discuție (corelare cu experiența elevilor);
- Elevii își dau seama de ce tema merită discutată (relevanță, interes personal);
- Controversă: tema ridică o problemă și permite elevilor să aibă puncte de vedere diferite; profesorul are un punct de vedere personal, dar nu deține „soluția corectă”;
- Cadrul didactic are în minte o matrice care îi permite să anticipeze majoritatea lucrurilor pe care elevii e posibil să le spună și să integreze ideile acestora într-un cadru conceptual (de exemplu, păreri pro și contra, criterii de corectitudine și eficiență, concret și abstract, interese și compromis);
- Dacă discuția nu începe la solicitarea unui elev, cadrul didactic se gândește la un punct de pornire (o întrebare sau o sugestie, de exemplu);
- Cadrul didactic prezintă rezumatul activității – de exemplu, o diagramă cu un concept nou, o teză sau un set de cuvinte cheie pe care elevii le folosesc într-un text ca o temă ulterioară pentru acasă.

D. Situații când elevii declanșează o discuție:

Elevii tot pot solicita o discuție în mod spontan, adeseori făcând o observație sau un comentariu care stârnește o controversă. Dacă timpul permite, cadrul didactic trebuie să le acorde oportunitatea de a face acest lucru. Exemplu: „Ce se întâmplă cu politicienii care nu își respectă promisiunile electorale?”

Într-o astfel de situație, elevii le oferă cadrelor didactice o sarcină, care trebuie să modereze o discuție fără o pregătire în prealabil. O situație asemănătoare apare atunci când elevii cer cadrului didactic o explicație pe loc („ce semnifică democrația?”).

Iată câteva recomandări pentru cadrele didactice despre modul de a reacționa în situații spontane:

- solicitați elevilor, care au inițiat discuția, să explice problema clasei. Acest lucru acordă fiecăruia șansa de a participa și vă acordă și vouă timpul necesar de gândire.
- clarificați cât timp doriți să stați deoparte. Decideți cum doriți să continuați subiectul și lecția după discuție.
- atunci când ascultați ceea ce au de comunicat elevii, fiți atenți la ceea ce știu și la ceea ce au înțeles sau nu.
- luați inițiativa de a face un rezumat sau de a trage o concluzie la discuție. Calitatea rezumatului sau a concluziei nu va fi probabil aceeași pe care ați fi avut-o dacă ați fi avut timp înainte să vă gândiți, dar îi ajutați pe elevi mai mult decât dacă ați încheia discuția fără a formula cel puțin o concluzie preliminară despre de ce anume a fost purtată discuția și la ce a dus aceasta.
- în mod alternativ, puteți stabili aceasta ca o sarcină de lucru ulterioară pentru elevi, dar doar dacă aveți o soluție în minte.

IV. SUGESTII PRIVIND ORGANIZAREA ACTIVITĂȚILOR DE ÎNVĂȚARE BAZATĂ PE PROIECT

În contextul cerințelor Curriculum-ului actual, conceptul de bază al proiectării este *demersul didactic personalizat*, iar instrumentul acestuia este *Unitatea de învățare* - o structură didactică deschisă și flexibilă. Unitatea de învățare are următoarele *caracteristici*:

- determină formarea la elevi a unui comportament specific, generat prin integrarea unor competențe specifice;
- este unitară din punct de vedere tematic;
- se desfășoară în mod sistematic și continuu pe o perioadă de timp;
- se finalizează prin evaluare.

Activitățile unităților de învățare trebuie planificate și realizate în legătură cu celelalte activități didactice din cadrul disciplinei, dar și cu cele de la alte obiecte de studiu din aria curriculară a disciplinelor umanistice, cu deschidere și spre celelalte arii curriculare.

O abordare didactică ce îmbină avantajele învățării bazate pe sarcini de lucru cu cele ale abordării bazate pe unități de învățare este **învățarea bazată pe proiect**.

Așa cum este menționat în curriculum, aceasta este abordarea pedagogică cea mai relevantă pentru dezvoltarea competențelor pentru o cultură democratică, deoarece contribuie simultan la achiziționarea atitudinilor, abilităților, cunoștințelor și înțelegerii critice și la formarea valorilor și atitudinilor.

În curriculum sunt sugerate 3 tipuri de activități de învățare bazate pe proiect: *centrate pe gestionarea aspectelor la nivelul clasei*, *centrate pe propunerea de politici publice* (demers, petiție, propuneri pentru modificarea unui regulament, reguli, legi etc.) și *centrate pe servicii în beneficiul comunității și/ sau pentru grupurile de persoane aflate în dificultate* (acțiuni de sensibilizare a comunității, acțiuni ecologice, acțiuni de voluntariat etc).

O astfel de activitate de învățare bazată pe proiect presupune parcurgerea de către elevii unei clase a unei succesiuni de etape comune, indiferent de tema specifică avută în vedere:

- alegerea unui subiect de studiu sau a unei întrebări deschise și planificarea lucrului
- colectarea de informații, organizarea informațiilor colectate și luarea deciziilor
- realizarea unui produs
- prezentarea produsului
- reflecția asupra experienței de învățare

Pentru a valorifica în mod adecvat oportunitățile oferite de învățarea bazată pe proiect este importantă luarea în considerare a următoarelor aspecte:

- **Decizia elevilor:** Decizia trebuie lăsată elevilor ori de câte ori este posibil, în faza stabilirii tematicii concrete, în modul de organizare a diferitelor etape, în stabilirea soluțiilor sau a conținutului produsului realizat, în organizarea prezentărilor, etc. Deciziile vor fi luate în mod democratic, pe bază de dezbateri și analize ale diferitelor puncte de vedere, nu doar prin supunerea la vot a diferitelor opțiuni.

- **O problemă cu soluții multiple:** Tema activității trebuie să fie o problemă sau întrebare deschisă ce poate presupune soluții multiple, nu ceva ce presupune un singur mod de realizare, sau doar o singură soluție corectă. Acest lucru motivează suplimentar elevii și le dezvoltă competențele.

- **Un subiect autentic:** Subiectul ales trebuie să fie autentic, legat de o nevoie reală a clasei, a școlii, a comunității sau a societății, percepută ca atare de elevi.

- **Cercetare și documentare:** Procesul trebuie să includă elemente de cercetare și documentare în vederea stabilirii soluțiilor sau a elaborării produsului.

- **Produs comun al întregii clase:** Activitatea va presupune realizarea unui produs comun al clasei, la care să contribuie în diferite moduri toți elevii.

- **Focalizarea pe competențe:** Focalizarea principală să fie permanent pe dezvoltarea competențelor, nu pe acumularea de cunoștințe și nu pe realizarea produsului sau pe obținerea unei schimbări în școală sau comunitate. Altfel spus, chiar dacă este important că activitatea va genera un produs sau își propune să genereze o schimbare concretă, ea este în primul rând o activitate de învățare și trebuie evaluată ca atare, prin prisma aportului la dezvoltarea competențelor și nu în legătură cu calitatea produsului sau cu eficacitatea, eficiența sau durabilitatea schimbării generate.

- **Prezentare, reacții revizuire:** Elemente suplimentare de învățare sunt generate de realizarea unei prezentări a produsului sau a activității practice realizate în așa fel încât să se obțină reacții și sugestii pertinente ce pot fi utilizate pentru revizuire și îmbunătățire.

- **Reflectare:** Ciclul de învățare nu va fi complet dacă nu este încheiat printr-o activitate de reflectare asupra a ceea ce s-a realizat, a competențelor dobândite și a modului în care aceste competențe pot fi utilizate în viitor în alte situații sau contexte.

Descrierea *activității de învățare bazate pe proiect* include următoarele elemente:

- **unitățile de competență**, care se selectează din Curriculum;
- **produsele recomandate**, prevăzute în curriculum și asupra cărora se va focaliza întreaga activitate
- **etapele procesului și descrierea activităților profesorului și elevilor pe parcursul fiecărei etape**
- **planificarea activităților**, cu repartizarea pe ore a diferitelor etape
- **evaluarea** include instrumentele de evaluare și autoevaluare aplicate la clasă în mod individual sau în grup. **Evaluarea sumativă** va fi bazată pe rezultatele etapei de reflectare și pe analiza produselor.

Proiect: RELAȚIILE ÎN CADRUL ECHIPEI (clasa a V-a)

Unități de competență:

- *cooperarea în vederea realizării sarcinilor de lucru ale echipei asumate/atribuite;*
- *susținerea respectului pentru demnitatea umană, egalitate și echitate;*
- *implicarea responsabilă în activitățile unei echipe eficiente.*

Produs recomandat: GHIDUL ECHIPEI EFICIENTE

Etape ale procesului

1. Pregătirea procesului și explicarea etapelor următoare;
2. Identificarea elementelor care limitează sau facilitează buna funcționare a echipelor din clasă;
3. Determinarea structurii ghidului echipei eficiente;
4. Documentare și colectare de propuneri privind conținutul ghidului (regulile grupului; distribuirea rolurilor și a sarcinilor în echipă; alegerea liderilor; agenda ședințelor echipei; planificarea acțiunilor echipei; evaluarea activităților etc.);
5. Redactarea secțiunilor ghidului;
6. Prezentarea ghidului la nivel de clasă și părinților;
7. Reflectarea asupra experienței de învățare.

Resurse:

1. *Tinerii în acțiune*. SIEDO, Chișinău, 2008, pag. 23-37;
2. *Ce înseamnă o echipă eficientă*. <https://happy-employees.eu/ce-inseamna-o-echipa-eficienta-partea-i/>
3. *Proiecte educaționale pentru copii*. <http://www.asociatiaalegria.ro/proiecte/proiecte-derulate>

Activitatea profesorului și a elevilor

1. Pregătirea procesului

Profesorul explică elevilor că pe parcursul următoarelor 7-8 ore clasa va lucra la pregătirea unui ghid al echipei eficiente. Un astfel de ghid va ajuta pe toți elevii să lucreze mai bine împreună, atât în activitățile desfășurate pe grupuri, cât și în cele realizate la nivelul întregii clase. Pentru a realiza **ghidul**:

- se va porni de la identificarea de situații din experiența elevilor în care s-a lucrat bine în echipă și de situații problematice, în care echipa nu a funcționat bine;
- se va stabili ce structură să aibă ghidul;
- se va realiza o activitate de documentare pentru pregătirea conținutului ghidului;
- se vor redacta diferitele secțiuni ale ghidului
- se va organiza o prezentare a ghidului în cadrul unei întâlniri cu părinții
- se va reflecta asupra a ceea ce s-a învățat din întreaga experiență și asupra modului în care cele învățate pot fi valorificate pe viitor.

2. Identificarea elementelor care limitează sau facilitează buna funcționare a echipelor din clasă

Elevii discută în grupuri formate din 4-5 persoane pentru:

- a identifica situații concrete din experiența anterioară a clasei ce ilustrează elemente care limitează și elemente care facilitează buna funcționare a echipelor
- a determina caracteristicile unei echipe eficiente.

Fiecare grup prezintă rezultatele.

Profesorul prezintă elevilor varianta sa cu privire la caracteristicile unei echipe eficiente, încurajând elevii să evidențieze aspecte comune cu cele prezentate de ei.

O echipă eficientă:

- a) are un scop comun, strategii clare ce au de întreprins și roluri bine definite;
- b) analizează minuțios resursele disponibile (umane, de timp, materiale);
- c) selectează, prin compromis, metodele de identificare a unei probleme și fiecare membru se implică unitar în soluționarea ei;
- d) fiecare membru are sentimentul încrederii în propriile capacități, dar și ale echipei;
- e) relațiile dintre membrii echipei sunt deschise, există încredere reciprocă, ascultare activă și rezolvare pașnică a conflictelor;
- f) este flexibilă și creativă;
- g) recunoaște și apreciază realizările individuale și de grup;
- h) există un climat moral excelent, satisfacție și sentimentul proprietății comune (cuvinte cum ar fi „al nostru” și „noi” sunt folosite frecvent).

Pot fi supuse analizei imagini/ secvențe video, care demonstrează activitatea în cadrul unei echipe eficiente.

3. Determinarea structurii ghidului echipei eficiente

Elevii discută în grupuri de 4-5 persoane pentru a identifica posibile elemente care să fie luate în considerare la definirea structurii ghidului echipei eficiente. Pot fi avute în vedere etapele funcționării unei echipe, incluzând constituirea acesteia, modul de funcționare pentru îndeplinirea sarcinilor, distribuirea rolurilor etc.

Pe baza propunerilor fiecărui grup, clasa stabilește prin consens structura ghidului echipei eficiente. Dacă există puncte de vedere diferite, se dă posibilitatea formulării de argumente și se ia o decizie pe baza unei proceduri democratice agreate de întreaga clasă. Se poate conveni că, dacă pe parcursul etapelor următoare se dovedește necesar, structura poate fi suferi anumite modificări.

4. Documentare și colectare de propuneri privind conținutul ghidului

În funcție de structura stabilită de elevi, se vor atribui sarcini grupurilor, astfel încât fiecare grup să se documenteze și să propună ce anume să figureze în ghid pe temele respective.

De exemplu, se vor avea în vedere: *modalități de împărțire a clasei în grupuri, definirea regulilor grupului; distribuirea rolurilor și a sarcinilor în echipă; alegerea liderilor; agenda ședințelor echipei; planificarea acțiunilor echipei; evaluarea activităților etc.*

Elevii primesc ca temă ca până la ora următoare să caute informații, să întrebe membrii familiei sau alți adulți, să reflecteze pe baza a ceea ce cunosc din diferite surse și să pregătească propuneri.

5. Redactarea secțiunilor ghidului

După ce s-a stabilit un acord la nivelul întregii clase cu privire la aspectele care să fie incluse în diferitele secțiuni ale ghidului, evitându-se suprapunerile și asigurându-se complementaritatea, fiecare grup trece la redactarea conținutului corespunzător. Acesta poate conține, pe lângă text, și elemente vizuale (desene, diagrame etc).

6. Prezentarea ghidului la nivel de clasă și părinților

Fiecare grup pregătește și un scurt discurs de prezentare a secțiunii respective din ghid și îl prezintă colegilor din clasă. Elevii din celelalte grupuri pot adresa întrebări, pot face sugestii de reformulare și eventuale completări

Elevii organizează apoi un eveniment în cadrul căruia să prezinte ghidul realizat în fața părinților. Pentru aceasta, este important ca fiecare elev să aibă un rol și toți elevii să aplice cele incluse în ghid în procesul de organizare a evenimentului.

7. Reflectarea asupra experienței de învățare

La final, cel puțin o oră va fi dedicată reflectării asupra a ceea ce s-a învățat. Este important ca elevii să conștientizeze atât ceea ce au învățat despre conceptul de echipă și despre ceea ce contribuie la funcționarea eficientă a unei echipe, dar și atitudinile și deprinderile pe care și le-au dezvoltat în diferite momente ale procesului de elaborare a ghidului.

Elevii vor fi de asemenea încurajați să reflecteze asupra modului în care vor putea utiliza pe viitor conținutul ghidului realizat, pentru îmbunătățirea activităților de echipă.

Planificarea orientativă a activităților

Ora	Activitatea profesorului și a elevilor
1	Pregătirea procesului și explicarea etapelor următoare Identificarea elementelor care limitează sau facilitează buna funcționare a echipelor din clasă
2	Determinarea structurii ghidului echipei eficiente Pregătirea documentării
3	Documentare și colectare de propuneri
4	Redactarea secțiunilor ghidului
5	Prezentarea la nivel de clasă Finalizarea redactării ghidului Pregătirea evenimentului cu părinții
6	Prezentarea ghidului în cadrul unui eveniment cu părinții
7	Reflectarea asupra experienței de învățare

V. INSTRUMENTE PENTRU EVALUARE ȘI AUTOEVALUARE

Evaluarea elevilor de către cadrul didactic va avea la bază în principal:

- Datele obținute prin observarea comportamentelor elevilor pe baza descriptorilor și a fișei prevăzute în metodologia de evaluare
- Datele oferite de procesul de reflectare asupra experienței de învățare, inclusiv cele oferite de autoevaluarea pe baza instrumentelor prezentate în continuare
- Evaluarea produselor realizate de elevi în cadrul diferitelor activități, inclusiv a ghidului echipei eficiente.

Pentru organizarea eficientă a evaluării competențelor elevilor, se propun mai multe *instrumente de evaluare*:

Anexa nr. 1. Fișă de autoevaluare (pentru realizarea unei sarcini individuale)

Nr.	Criterii	Răspunsuri
1.	Mi-a plăcut/nu mi-a plăcut să realizez sarcina, deoarece ...	
2.	În rezolvarea sarcinii de lucru am parcurs următoarele etape ...	
3.	Prin realizarea sarcinii propuse am învățat ...	
4.	În realizarea sarcinii am întâmpinat anumite dificultăți ...	
5.	Pentru a obține rezultate mai bune aș mai avea nevoie de următoarele ...	
6.	Am colaborat în realizarea sarcinii cu următoarele persoane ...	
7.	Cred ca activitatea mea ar putea fi apreciată cu calificativul ...	

Anexa nr. 2. Chestionar (pentru aprecierea implicării personale a elevilor)

Nr.	Criterii	Autoapreciere
1	Am discutat la subiect în permanență	1 2 3 4 5
2	Am ascultat activ mesajele membrilor echipei și a profesorului	1 2 3 4 5
3	M-am implicat activ în discuții, adresând întrebări și formulând răspunsuri	1 2 3 4 5
4	Am formulat și propus idei	1 2 3 4 5

5	Am participat la dezbateră a unor probleme de interes comun	1 2 3 4 5
6	Sunt satisfăcut de implicarea mea	1 2 3 4 5
7	Comentariile individuale ...	1 2 3 4 5

Anexa nr. 3. Chestionar (pentru aprecierea activității grupului de către grup)

Nr.	Criterii	Apreciere reciprocă
1	Ședința echipei noastre a fost bine organizată	1 2 3 4 5
1.2	Am discutat la subiect în permanență	1 2 3 4 5
2.3	Am ascultat activ ce spune fiecare	1 2 3 4 5
3.4	Am participat cu toții la discuție	1 2 3 4 5
4.5	Am discutat ideile calm și civilizată	1 2 3 4 5
5.6	Am reușit să dezbaterem problemele fără a ne indispuce reciproc	1 2 3 4 5
6.7	Comentariile membrilor echipei ...	1 2 3 4 5

Fișă de lucru pentru elevi pentru a reflecta asupra propriei învățări

1. Cum îmi organizezi procesul de învățare ...
2. Cât timp acord învățării ...
3. Cât timp am învățat împreună cu alt copil ...
4. De ce îmi place/ nu-mi place să învăț într-un grup ...
5. Mi-am realizat activitățile de învățare conform unui plan personal ...
6. Cum ar trebui să-mi îmbunătățesc puterea de concentrare ...
7. În timp ce învățam, m-am simțit sigur că voi avea succes (învățare cu încredere de sine) ...
8. Cum mi-am manifestat interesul față de subiect și cum a ajuns să îmi placă să învăț ...
9. Ce strategii și tehnici de învățare am aplicat
10. Cum am depășit dificultățile în timpul de învățare ...
11. Cum pot să-mi îmbunătățesc performanțele școlare ...
12. Următoarea mea sarcină de învățare este ...

Fișă de lucru pentru elevi pentru a reflecta asupra achizițiilor lor

1. Ce am învățat
2. Ce strategii de învățare am folosit: ...
3. Am realizat oare un progres în comparație cu activitățile precedente....
4. Oare am înțeles ceea ce am învățat....
5. Sunt capabil/ă să aplic abilitățile nou dobândite, în diferite situații....
6. Unde și când pot să utilizez ceea ce am învățat....
7. Eu, personal, sunt mulțumit de ceea ce am reușit...
8. Am ajutat pe cineva din colegi să-și îmbunătățească performanțele ...
9. Mi-ar plăcea să înțeleg sau să fiu capabil să aplic ceva chiar mai bine....
10. Mi-am îndeplinit obiectivul de învățare ...
11. Ce trebuie să mai învăț ...
12. Îmi voi stabili noi obiective pentru procesul viitor de învățare ...